sosyal adalet

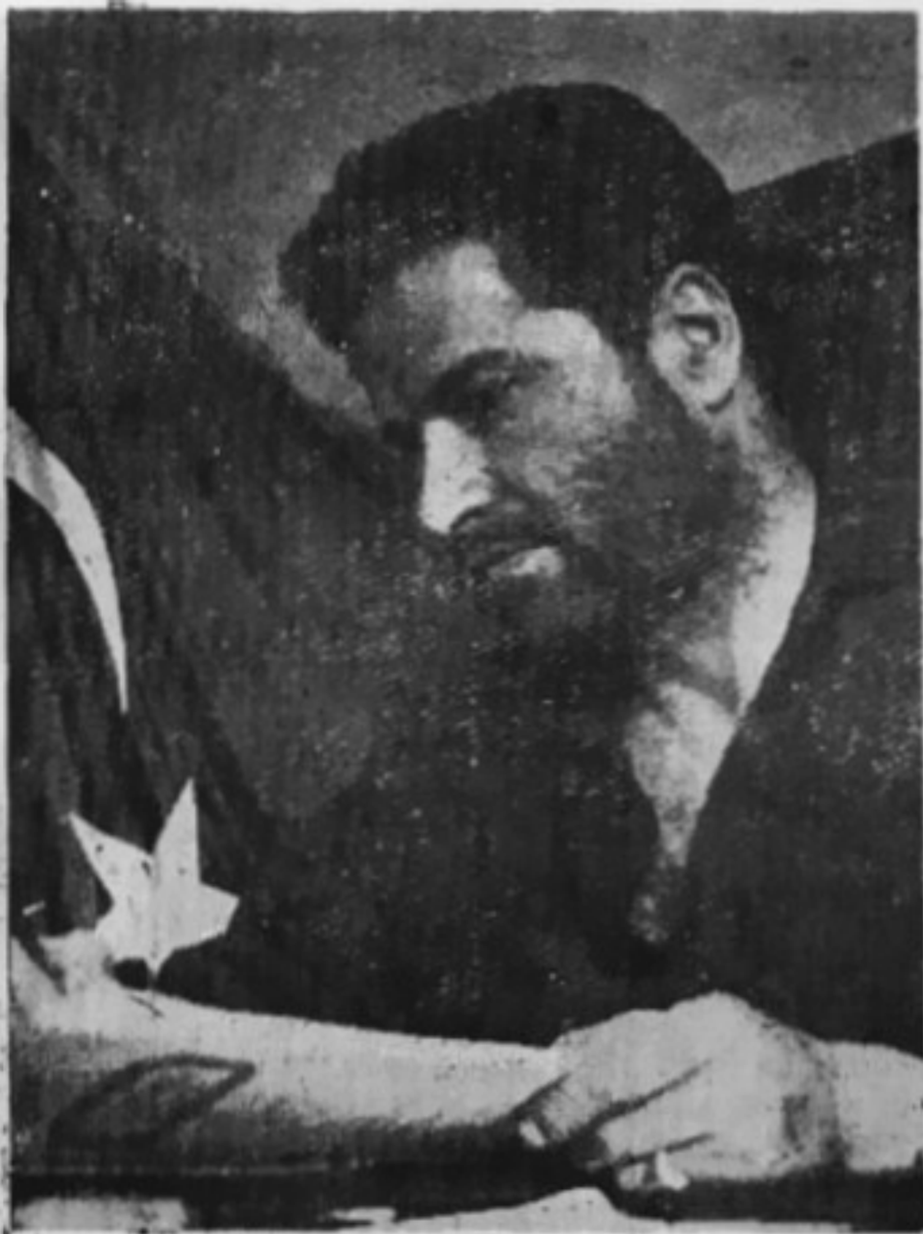
25 HAZIRAN 1963 SALI | HAFTALIK SİYASİ GAZETE | YIL: 1 SAYI: 15 FIATI 1 LİRA

Yeni bir tertip: GİZLİ ORDU

TOPLUMCULARDA 4 Önemli tartışma

Aziz NESİN

GREV ÖLDÜ YAŞASIN LOKAVT

LASTİK—İŞ BAŞKANI RIZA KUAS
— Seri lokavtlarla savaşıyor —

AGA 200 KAT FAZLA KAZANIR

Türk Petrolü: Üvey evlat

Gülhane parkında Vatandaşlar Konuşabilmelid'r

Gülhane Parkını, vatandaşların duygu ve düşüncelerini söyleyecekleri bir alan yapma çabası varmış ilgililerde. Doğrusu bunu kim düşünmüşse çok iyi düşünmüş. Aklı, halkseverliği ve demokrasiden yana olmasıyla bin yaşasın.

Bazı yazarlarımızın sandıkları gibi dış ülkelerden bu konuda örnek aramaya, Roma'nın «Form» larının İngiltere'nin «Hyde Park» nın ortamı yurdumuzda var mı yok mu diye incelemelere girişmek için kaybedilecek zaman olmadığı kanısındayız.

Açık hava konuşma yerleri, vatandaşların en iyi demokratik haklarını kullanacakları yerlerden birisidir. Açık hava kürsüleri aynı zamanda demokratik eğitimi gerçekleştirebilecek eğitim kurumlarından birisidir. Bu bakımdan eğitim kurumları halka göreviler tarafından iletilirken halkın bu kurumun değer ve faydasını kavrayıp kavrayamayacağı, bundan yararlanma oranı hiç de düşünülemez. Eğitim kurumunun amacı eğitmektir. Elbette ki onun konusu olan insan eğitim görmemiş olarak kuruma kafılacaktır. Gülhane parkında düzenlenecek konuşma kürsüleri ilkin kötüye kullanan kişiler tarafından tutulacaktır. Bu demek değildir ki halk bağımsız konuşma yerlerini istemiyor. duygu ve düşüncelerini basın yayın yoluyla kitlelere duyuramayanların arayıp bulamadıkları biver demokrat yaşama alanları olacak Park.

Demokratik yaşamanın ancak ve ancak yaşaya yaşaya öğrenileceği, demokratik bir ortam olmadan demokrasi ülküsünün halkın yaşaması arasına katılamayacağını yüzyılların denemeleri göstermektedir. Yüzmenin en iyi kitabı da okunsa gene gerçek yüzmeyi öğrenmek için suya girmek kaçınılmaz bir gerçektir. Halkı kuramsal (nazari) demokrasi bilgileri ile güçlendirsek demokratik yaşamayı gene yaşaya yaşaya öğretmekten ve sevdirmekten başka çıkar yol yoktur.

Bir topluluk demokrat yaşamaya ulaşmak için yola çıkmaya bir kere karar vermişse bu kararın gerekleri onları demokratik kurumları da kurmaya ve yaşatmaya zorlar. Demokrasi savaşında kurumların verimli işleyememesi her zaman görülmüştür. Ama bunların verimli hale getirilmeleri yolunda bir dikta düzeninin denendiğine de örnek bulmak hayli zor olsa gerek.

Demokratik kurumların hangisi olursa olsun ilkin halkın, özellikle dikta düzeni yaşamış halkın, çoğunluğunun oyunu alamaz, onun yıkılması için belki ilkin halk demokrasi bildirileri ile birleşir, bindiği dalı keser. Söz gelimi; Amerikanın ayrılık savaşlarından sonra özgürlük hakları verilen zenciler efendileri tarafından:

— «Artık özgürsünüz, bu çiftlikten gidebilirsiniz ve bu akşam gitmelisiniz.» Dediği zaman köle zenci üzüntüsünden gözyaşları bile dökmüş eski efendisine yalvarmış, yakarmış kendisini çiftlikten dışarı atmamak için ayaklarına kapanmıştır.

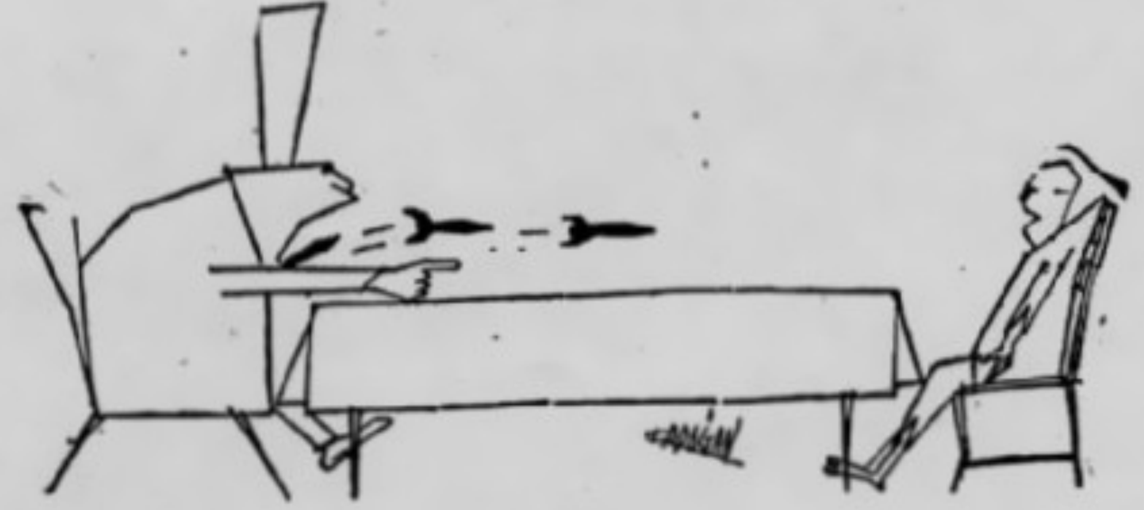
Ama şimdi A.B.D. da özgürlüğü yadırgayan bir tek zenci var mı? Aksine o gün kazanılmış olan hakların uygulanması için bitmez tükenmez gösterilerin ve zenci - beyaz kavgalarının olageldiğini görüp duruyoruz.

Memleketimize döner, örnekleri buradan alırsak, sokaktaki ve köydeki adamın seçime, çok partili düzene, demokrat yaşama ülküsüne, toplumsal adalete karşı olan, iyi işleyen bir yargılama organını istemeyen, gece yarısında evinin zorla açılmasına razı olan, kanunsuz yaşamayı benimseyen, sebepsiz yere üzeri aranan kişilerden olmak isteyen kimseler çıkabilir mi? Bunların hepsi de birer toplumsal savaş sonunda elde edilmiş ve yaşana yaşana kişinin hayatının içine girmiştir. Bunlar olmadan kişi bir boşluk çinde olduğunu her zaman duyacaktır. Az da olsa yerleşmiş demokratik insan hak ve hürriyetlerine karşı çıkanlar olmayacağı gibi bu hakları çiğnemeye çalışan kimselerde bir direnme ile karşılaşırlar.

Öyleyse Gülhane Parkını Hamdi Varoğlu'nun deyimiyle Hyde Park haline getirmek demek, sözü ayağa düşürmek demek değil, asıl sahibi olan halka teslim etmek demektir. Halk kendinin olan bu sözü daha içtenlik ve dikkatle kullanır ve gereklerini yerine getirir. Varoğlu halkımıza güvenmelidir. Onun sandığı gibi demokrasimizi zavallı hale getirenler, halk değil, halkın karşısında olan gerçekten demokrasiye inanmayan çıkarcılardır.

Gülhane parkını buluunduğu yere yakışır hale getirmek, «eski romantik havasını vermek» le mümkün olamaz kanısındayız. Gülhane Parkına yakışır en iyi hal, onu, 124 yıl sonra da olsa duygu ve düşüncelerin özgürce söylendiği yer haline getirmek. «Gülhane Fermanı» ile açılan özgürlük çığırından devam etmektir. Valimiz Niyazi Akı ve Belediye Başkanımız Necdet Uğur'un bu tarihi şerefi kendilerinden sonrakilere bırakmayacağı kanısındayız.

A. D.

BİR GÖRÜŞE KARŞI

1 Haziran 1963 tarihli Cumhuriyet'te «Siyasî partiler kanun tasarısı üzerine», Safaettin Karanakçı imzalı bir yazı çıktı. Genel olarak, hattâ bütünüyle tasarıyı beğeniyor, destekliyor. Düşünceleri kendine aittir, bir şey diyemem; ancak bu incelemede bir parag raf var ki, taşıdığı zihniyet bakımından tüylerimi ürpertti.

Bay Karanakçı «Biz, partilerin il ve ilçe kademelerindeki sorumlu yerlere seçilebilmek için en az lise tahsili yapmış ve 40 yaşını bitirmiş olmaları lüzumuna inanıyoruz. Belki bu suretle bir köfteci çırağının, mezbaha kesicisinin bulunduğu, il, ilçe ve hattâ memleket çapında söz söylemesini önlenmiş oluruz.» diyor.

Soruyorum: Bu lâfları söyliyebilen beyoğlu bey kimdir? Bu ne korkunç bu ne halk düşmanı bir anlayıştır? Demek bir mezbaha kesicisi, bu köftec. çırağı, hiçbir zaman yurt yönetiminde söz hakkına sahibolamıyacak, bir parti kademesinde etken rol oynıyamıyacak! Öyle ya, bu beyoğlu beyler sisteminde ne o köfteci çırağı, ne onun oğlu—kızı, torunu, lise tahsili yüksek tahsil olanağına kavuşamıyacağına göre, demokrasi denen nesneyi, bu beri-kiler, kendi aralarında var patlasın—çal oynasın rejimi olarak sürdürecekler. Köfteci çıraklarının, çöpçülerin, mezbaha kesicilerinin, hamalların çobanların, ırgatların, demek ki cahiloğlu cahillerin, kültürsüzlerin, yüksek tahsilsizlerin, meteliksizlerin kendileri, çocukları, sülâleleri de ömürbillâh ve de yüzyıllar boyu yalnız seçimden seçime oy verecekler, meclisleri, parti salonlarını, dünya nimetlerinin dolup taştığı her yeri, şimdiye dek olduğu gibi, beyler, efendiler, ağalar, onların yüksek tahsilli kızları—oğulları dolduracak gözü kapalı memleket idare edecekler!

Efendiler, artık bin kere hayır!

Dudak büküp hor gördüklerinizin de, en az siz tahsilliler, Avrupa—Amerika görmüşler kadar, bu yurdun yönetiminde kullanılacak görüşleri, enerjileri, heyecanları, deneyleri, güçleri vardır. Ayrıca da, sizin o matahmış gibi ileri sürdüğünüz lise tahsilliler belki o malûm klâsik bilgileri edinmişlerdir ama, yüzde sekseninin ne bir dünya görüşü vardır, ne yurt gerçeklerinden haberlidir, ne gerçek anlamda okurlar, ne de yüreklerinde bir ülkünün ateşi yakılmıştır.

Kendi aranızda gelin—güvey ola ola memleketi bu hâle getirdiniz. Size göre, keseleriniz dolu, altın köstekleriniz göbeklerinizde, kravatlarınız pırıl pırıl olduğu müddetçe bu gidiş iyidir ama, biz, yalnızca köfteci çırağı kalmışlar, yavrularını okutamamanın acısını yüreklerinde bir yumruk gibi taşıyanlar için durum, hiç de böyle değildir!

Azime KARABULUT

Düşünmek ışıktır.

Biz köylü ve işçiler, Emeği seven insanlarız, çünkü emek olmadan ekmek olmayacağını bilmeyen yoktur. Bir zamanlar köyde iken babam bir çift hayvan koşuyordu, amma o hayvanlara öyle bir itina ile bakıyordu ki sabah daha geceden kalkar hemen onların yanına gider doyurur timar eder ondan sonra kendi doyunup tarlaya ormana dirmene ne işi varsa görürdü. Halbuki ben bu gün (130) Beygir takatinde bir motorun sevk ve idaresini tek başıma bir keçi patikası gibi sırtan yollarımızda 10—15 ton yük ile başarmaktayım, bunun yanında kıymet ve değerim nedir? İnsan gibi bir hayat sürebiliyormuyum? Babamın o hayvanlara gösterdiği itibarı bulabiliyormuyum? Şüphesiz hayır. İş hayatım istikbalim teminattamıdır? Oda hayır, tek servetimiz vücudumuzdaki kuvvet olduğuna göre, bu kuvvete geçici bir zamana bağlı bulunduğuna göre, ne yapmak lâzım? Ölmez liderimiz ATATÜRK sınıfsız imtiyazsız bir milletiz, köylü yurdun efendisidir, buyurmuşlardı. Acaba öylemiyiz?

Türk köylü ve işçisi tarihine ve ecdadına c a n d a n bağlıdır, hiç kötü emellere âlet olurmu? Neden ufak bir hak isteyince damgalanmak istenir? Bizler akıp giden zamana uymak mecburiyetindeyiz, bir nehir çöpü gibi gerilerde takılıp kalmak istemiyoruz, Gerçeklerin bilim ve aklın ışığında m ü n a k a ş a s ı yapılıp kangren olmuş dertlerimize bir an önce çare bulunup temeldeki milyonlarca gaflet uykusunda yatan insanları seferber edilip gücünden yurt ve millet namına istifade edilsin diyoruz.

Hasan Köybaşı (Şoför)

sosyal adalet
HAFTALIK SİYASİ GAZETE
25 HAZİRAN 1963
YIL: 1, SAYI: 15
FİATI: 100 Kuruş
İmtiyaz Sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden Mesûl Müdür
Cemal Hakkı SELEK
Umum Neşriyat Müdürü
Kemal SÜLKER
Teknik Sekreter:
Erdoğan ÖZER
İDAREHANE Cağaloğlu, Molla Fenari sokak No: 30-32 (Vatan Matbaası)
Tel: 229315
ABONE:
3 Aylık 10 lira
6 Aylık 20 lira
1 Yıllık 40 lira
Yurt dışı abonelerde posta ücreti abone bedeline eklenir
İLAN: Beher sütunda santimetresi 25 liradır. Renkli ilânlar özel tarifeye tabidir.
Dizildiği ve basıldığı yer: Vatan Matbaası — İstanbul

HAFTANIN OLAYLARI

Yeni bir tertip: GİZLİ ORDU

Sıkıyönetimin iki ay daha uzatılması kararı Mecliste görüşülürken Millî Savunma Bakanı İlhami Sancarın yaptığı konuşma çok geniş ilgi uyandırdı. Bakan «kökü dışarda cereyanlar»ın varlığını bildirirken «suçluyu– suç üstü yakalayabilmek için bazı tedbirlere ihtiyaç» olduğunu da belirtti. Hafta sonunda ya da hafta başında resmen açıklanacak olan tahkikatın büyük bir dikkatle yürütülmekte olduğu anlaşılıyordu. Yine anlaşılıyordu ki «kökü dışarda cereyanlar»dan bu defa Kürtçülük kastediliyordu. Millî Güvenlik Kuruluna 21 Mayıs olaylarından çok önce aksettirilen bu konu, Irakta çok ağır imha hareketiyle karşılaşan Berzani'nin kurmak istediği bildirilen Muhtar Kürt eyaleti ile ilgili olarak Türkiyede yapılan bazı faaliyetlerle bağlantılı görülüyordu.

Tahkikat konuları arasında «kökünün içerde mi, dışarda mı» olduğu henüz kesinlikle tesbit edilemeyen bir takım «Gizli Ordu» tertipleri de bulunuyordu. Mecliste geniş açıklamaları gerektiren izahlarda bulunan İlhami Sancar «başı dışarda bir tertibin sorumlularının hâlen el altında bulundukları» bildirirken memleket bütünlüğüne ve millî güvenliğine karşı işlenmiş bir kısım suçların elebaşılarının «suç üstünde» yakalanmış olduğu anlaşılıyordu. Hükûmetin daha önce bu konuda en ufak bir açıklama yapmaması ve haber sızdırmaması sözü edilen «tertipçiler»in izlendiklerini anlamamalarını sağlıyordu. Demokratik düzeni ve onun temsilcileri olan kuruluşları önce temizlemek amacı güderlerin bir kaç koldan çalıştıkları anlaşılıyordu. Bunların bir kısmının birbirleriyle bağıntıları vardı, bir kısmı da ayrı bir yolda çalışıyordu. «Kökü dışarda olanlar»ı kimlerin beslediği de yapılmakta olan tahkikat sırasında ortaya çıkacaktı. Geçen hafta sonunda veya bu hafta başında beklenen açıklama henüz yapılmamıştı.

Şimdi kürtçülük ve gizli ordu tertipleri hakkında hükûmetin resmi bildirisi bekleniyor.

SIKI YÖNETİM 2 AY UZADI

Geçtiğimiz haftanın en önemli olayı, Sıkı Yönetim'in iki ay daha uzatılması oldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstanbul, Ankara ve İzmir'de Sıkı Yönetim'in 21 Ağustos'a kadar uzatılmasını, tartışmalı bir oturumda kabul etti. Millet Partisi milletvekili ve senatörleri, oylamada kırmızı oy kullanmak suretiyle Sıkı Yönetim'in uzatılmasına karşı olduklarını açıkladılar.

Haftanın sonunda, efkârı umumi ye. Millî Savunma Bakanı'nın Sıkı Yönetimin devamına sebep olarak gösterdiği önemli iddiaları teyid edecek açıklamaları bekliyor.

Uzay yolcuları döndü

Geçen hafta büyük bir başarı ile uzaya giden Sovyet uzay gemilerinde bulunan astronotlar yeryüzüne döndü ler Bokovski ve Bayan Tereşkovaya Cumartesi günü Vunukova hava alanında törenle karşılandılar. İlk uzay kadını Tereşkova ve Yarbay Bikovski için Kızıl Meydanda yapılan törenden sonra Sovyet Başbakanı Kuruşçef daha önce uzaya gidip gelen Nikolayef, çağırdı ve Tereşkova ile nişanladı

Köy Enstitüleri Kurucusu anıldı

Pazar günü Köy Enstitülerinin kurucusu büyük eğitimci İsmail Hakkı Tonguç'un ölüm yıl dönümü münasebetiyle mezarında bir tören yapıldı. Ankarada bulunan eğitimciler Tonguç'un büyüklüğünü ve hizmetlerini belirtirken 1960 da gözlerini hayata yuman Baba Tonguç'un eserinin ne bü yük boşluklar doldurduğu anlaşılıyordu.

Aynı gün gazetecilerle konuşan yeni Millî Eğitim Bakanı Öktem bu ... teşkilerini bildiriyor, fakat Köy enstitülerinin açılmasına maddeten ve manen imkân olmadığını belirtiyordu. Ancak Köy enstitüleri ve Öğretmen Okullarına benzer yeni kurumlar ihdas edilebileceğini belirtiyordu.

Köy halkının eğitilmesini ve sömürülere karşı gelmesini isteyecek durma yükselmesini arzulamayan çevreler de bu demeci «köy enstitüleri açılamaz» diye sevine sevine halka duyuruyordu.

Kadın işçiler ve Ecevit

Bir çok kadınlarımız dışarda iş bulmak bahanesiyle aldatılıp dolandırılırken, bir çok kızlarımız artist olma vadiye işyerlerinden koparılıp iğfâl edilirken bu tertipleri ve bilinen dolandırma şebekelerini yok etmek ne emniyet için, ne de Çalışma Bakanlığı için mümkün oluyordu.

Pazar günü kadın işçiler açılan seminerde Çalışma Bakanı Ecevit ise bütün bunlardan ve kadın işçilerin geçim sıkıntılarının derinliğinden hiç haberi yokmuşcasına rahat rahat konuştu ve sanki ailede kadın çalışmıyormuş gibi «uygarlaşma, sanayileşmede her toplumda ailenin bütün fertleri o ailenin geçimine bir şeyler katmak zorundadır» dedi. Oysa ne çocuk işçiler himaye görüyordu, ne de kadın işçiler eşit ücretle çalışıyordu. Üstelik asgari ücretler de asgari ihtiyacı karşılamaktan uzaktı.

Gaziantepte bazı tertipler

Gaziantepte son günlerde maksatlı olduğu sezilen bazı tevkifler yapıldı. Türkiye İşçi Partisi'nin Gaziantepte gelişmesini çekemeyenlerin tertibi ile polise intikal eden «İhbarlar» üzerine T.İ.P. li bazı yöneticiler sudan sebepler gösterilerek emniyet müdürlüğüne celbedildi ve haklarında kovuştur ma açıldı. Bunun üzerine T.İ.P. Merkez Yönetim Komitesi üyesi avukat İhsan Üngör başkanlığında avukat Cenâni Güngördü ve avukat Halit Çelenkten kurulu üç kişilik tahkik heyeti Gaziantebe gitti. Olayı yerinde inceleyerek gerçek nedenleri ve olayları tesbit edecek olan heyet, tevkiflerle ilgili olarak T.İ.P. Merkez Yönetim Kurulu...

21 Mayıs sanıkları Adalet karşısında

21 Mayısta demokratik düzene karşı girişilen silâhlı ayaklanma sanıklarının duruşması hafta başında devam etti. Şimdi söz tanıklarında.

En pahalı memleket Türkiye

Bir önceki hafta İçişleri Bakanı Türkiyede adam başına düşen ortalama millî gelirin Amerikaya kıyasla 15 misli düşük olduğunu bildirmişti. Yalnız zengin Amerika ile değil, dünyanın diğer ülkeleri ile de kıyaslandığında Türkiyenin en düşük gelirli ülkeler arasında olduğu artık herkesçe bilinmektedir. Buna karşılık hayat pahalılığı durmadan artmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsünün son bültenine göre 16 memleket üzerinde yapılan araştırmalar Türkiyenin, hayat pahalılığının artması konusunda Brezilyadan sonra ikinci geldiğini göstermiştir. 1958 fiyatlarına göre 1962 yılı ekiminde Türkiyede fiyatlar % 144 yükselmiştir. 1958 de ise fiyatlar zaten 1950 ye kıyasla % 208 yükselmiş durumda idi (Beş yıllık plân rakkamları) Ekim 1962 den bu yana da fiyat artışları durmamıştır. Müsteşar Müezzinoğlu da geçen hafta plân uygulamaları üzerine yaptığı konuşmada bir enflâsyon tazyikinin var olduğunu ve buna karşı hazırlıklı bulunmak zorunluluğunu belirtmişti. Son ekmek zammı hayat pahalılığı artışının yeni bir belirtisidir. Bütün bunlar, malî yükü esasen başlangıçtanberi emekçi ve dar gelirli halk tabakalarına yükletilmiş bulunan kalkınma plânının zamanla daha da bu halk tabakalarına yüklendiğini göstermektedir. Kendisine devletçe her türlü kolaylık ve teşvikin yapıldığı özel sektörün ise payına düşen yatırımları gerçekleştirmediği yine resmi demeçlerden anlaşıldı. Bu yatırım açığını da devlet, yâni vergi ödeyen halk kapatacaktır.

Böyle bir kalkınma sosyal adalete uygun bir davranış değildir. Üstelik en verimli bir kalkınma yolu da değildir. Eline geçen çok düşük gelirle gittikçe yükselen fiyatlar kışısında bunalan halk, aslında çok doğru ve verimli olan «plânlı kalkınma» fikrinden ve usulünden soğuyacak, plânın başarısı için şart olan şevkli çabayı, plânlı benimseme isteğini gösteremiyecektir. Kötü tatbikatı ile halkı devletçilikten soğuttuğumuz gibi plândan da büsbütün soğutmamızdan korkulur.

Fargo lokavtı Senatoda

Cumhuriyet Senatosunda gündem dışı söz alan T. İşçi Partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı FARGO lâstik fabrikası sahibinin 83 işçiyi sokakta bırakarak fabrikasını kapattığını ve kaçıp ortadan kaybolduğunu, Örfi İdare makamlarının konuya ilgi göstermelerine rağmen kaçak işverenin meydana çıkarılamadığını açıkladı ve Hükûmetin işe büyük önem vermesi gerektiğini belirtti.

Niyazi Ağırnaslı, bilhassa lâstik iş kolunda her yıl bu mevsimde kanunsuz fiilî lokavtlarla binlerce işçinin sokaklara atıldığını, işyerlerinin 4-5 ay tatilden sonra piyasadaki işsizlerden daha ucuz ücretlerle işçi toplayıp mevsimi doldurduklarını ve bu fiilî lokavtın yoksul işçi ailelerini daha da yoksulluğa sürüklemesine seyirci kalındığını açıkladı. Yakında Cumhuriyet Senatosunun müzakeresine sunulacak toplu sözleşme ve grev kanunundan lokavt hükmünün çıkarılması zaruretini bu misallerin kuvvetlendirdiğini anlattı. Anayasamızın 47 nci maddesi hükmüne Senatonun sadık kalacağından emin olduğunu, bir türlü anlaşılmak istenmiyen Sosyal Devlet ilkelerinin tatbikata mal edilmesinde bu Meclisin öncülük etmesinin beklendiğini söyledi. İşçi sınıfının sür'atle uyanıp birleşmesi, güçlü sendikalar kurarak kendi hak menfaatlerini koruyacak siyasî teşekkülde toplanmaları lüzumuna da işaret etti. «İşverenler, sendika yöneticilerini baskı altına alıyor, sendikadan ayrılmayan işçileri kovmakla tehdit ediyor ve işçi sınıfının uyanmasından ürküyorlar, halbuki zaman, çalışarak hayatını kazananlar için işliyor. bizim de plânlı kalkınmamız ancak emeğe hakkını vermekle. emekçiyi korumakla tahakkuk edebilir» demiştir.

Niyazi Ağırnaslının bu konuşmasının iyi bir özeti radyo ile verilmiş olsaydı kanunsuz lokavta baş vuran işverenlerin cesaretleri belki biraz olsun kırılırdı. Kimsenin ekmeğine katık, yoksulun yüreğine ferahlık getirmiyen konuşmalar Devletin radyosundan halka uzun uzun dinletilirken % 98 in temsilcisi Ağırnaslının konuşmalarına pek az yer verilmesi garip görülüyor doğrusu. Hayatının çileler ve yoksulluklar içinde geçtiğini iyi bildiğimiz yeni Basın - Yayın ve Turizm Bakanı Nurettin Ardıçoğlunun tutumu u...

Sokağa atılan perişan işçiler

GREV ÖLDÜ, YAŞASIN LOKAVT!

Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu Tasarısı Millet Meclisi'nde görüşülürken, Sosyal Adalet, «lokavt»ın bir hak olamayacağını yazmış ve Türk İş yöneticilerini lokavta karşı mücadeleye dâvet etmişti. Çünkü lokavt Anayasaya göre bir hak değildi. Çünki, grev, şimdiye kadar işçi ile işveren arasında ikincisi lehine süregelen dengesizliği gidermek için tanınan bir haktı. Ve çünki, grev hakkı tanınmakla sağlanan denge, aynı kuvvette bir silâhın karşı tarafa verilmesiyle tekrar bozuluyordu.

Sosyal Adalet'in bu haklı itirazları, kendilerini politikacılarla sonuçsuz bir pazarlığa kaptıran ve Meclis kulislerinde tâviz vererek her şeyi halledebileceklerini zanneden Türk İş yöneticilerini fazlasıyla kızdırmıştı. Hattâ, Türk İş Başkanı Seyfi Demirsoy, «Lokavt» bir hak olarak kabul etmezsek bütün dünya bize güler» diyecek kadar ileriye giderek kendisini müşkül duruma düşürmüştü.

Sendikacılık hayatlarının bütün şansını bol dolarlı bir Amerika gezisine bağlamış olan bazı bedbahtlar, bu nimeti elde edebilmek için «lokavt»ın bir hak olmadığını söyleyenlere, bu arada lokavta karşı bir rapor hazırlayan Türkiye İşçi Partisi'ne uluorta saldırmışlardı.

Pazarlıkçılık yoluyla sağladıkları nimetlerle sınıflarından yavaş yavaş uzaklaşan ve bunun neticesi olarak bir başkalaşımın bütün anormâl tezahürlerini gösteren pazarlıkçıların sınıflarına karşı durumları, işte olay'arın gelişmesi karşısında bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmakta, her yeni lokavtta gerçek, acı bir şamar gibi suratlarında şaklamaktadır.

Lokavt'ın bir hak olduğunu, lokavta karşı çıkmanın gülünç olacağını söyleyen gafiller, ardarda yapılan lokavtların sokağa döktüğü binlerce işçinin ıstırabı karşısında bir parça olsun vicdan azabı duyabiliyorlar mı? İşte Kavel, işte Fargo, işte Koçbaş, işte Amiral, işte zergen, işte inşaatçılar!

Tabandan yükselen ses

Oolayların acı etkisi altında Türk İş Birinci Bölge Temsilciliği'ne bağlı sendikacılar geçen Cumartesi günü yaptıklar: toplantıda şu kararı ilân ediyorlardı:

«Bugüne kadar zuhur eden ve en son olarak Fargo Lâstik Fabrikası'nda kendisini gösteren lokavtların işçiyi açlığa mahkûm ettiğini, bunun çok acı neticelerini ve Anayasa nizamının yaşatılması ve demokrasinin bu suretle kökleştirilmesine karşı her türlü menfi hareketleri ile karşı çıkanların ve dikkatinin karşısında olduğumuzu ifade eden bir mitingin İzmit'te yapılması hususunda gerekli teşebbüse geçilmesine karar verilmiştir.»

Sendikacıların bu ortak kararı, tabanın zirveye sert bir ihtarıdır. Türk İş'çiler «lokavt haktır» derken taban sendikacılar, «lokavtların işçiyi açlığa mahkûm ettiğini» söylemektedir.

Bu miting ne getirecek?

Hatadan dönülecek mi?

Bu mitingin getirdiği daha önemli soru: Acaba pazarlıkçı Türk İş yöneticileri, tabanın bu ihtarı karşısında kör değneğini beller gibi «lokavt haktır» demekten vaz geçerek işçi sınıfının menfaatlerini, büyük ve tarihî sorumluluklarına yakışır şekilde savunmaya başlayacaklar mı?

Seyfi Demirsoy
— Kime hizmet —

Evet, H. Tunç ve arkadaşları, Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu tasarısının Millet Meclisi'ndeki müzakeresi sırasında başkalarını fişlemeğe çalışırlarken işçi mücadeleleri tarihinde kendileri fişlenmişlerdir.

Türk — İş, görülmemiş bir vurdumduymazlık içersinde hâlâ lokavttan yanadır, hâlâ işçi sınıfına hizmet ettiği zehabındadır.

Amerikan Haberler Merkezi tarafından verilen habere göre Bay Demirsoy, Türk işçisinin meselesiyle Amerikan işçisinin meselelerini de kendi anlayışına göre yorumlamağa kalkışmış. «Sizi düşündüren makineleşmenin yarattığı işsizlik, Türkiye için bir problem değildir. Çünki biz endüstriel bir memleket değiliz. Türkiye'de biz toplu sözleşmeye henüz başlamak üzereyiz.» demektedir. Ne yazık ki Türk İş'in Başkanı, Amerika'da makinalaşmanın yarattığı işsizliğin, Amerikan işçi hareketinin yanlış bir yola saptırılmasının sonucu olduğunu ve bugün çok özendiği Amerikan sendikacılığının bu problemlere çare bulamayacağını görmemekte, vahim sonuçları bugün açıkça ortaya çıkmış bir sendikacılık sistemini benimsemeğe çabalamaktadır.

Yarın geç olacak

Bay Demirsoy, Amerika'da kendi kendisini aldatacağına Türkiye'de çok hayran olduğu lokavtların acı neticelerini görmek zahmetine katlanmalı, tabandan yükselen seslere kulak vermelidir. Bugün karşılarında yeni bir fırsat vardır. Tasarı, Cumhuriyet Senatosu'nun gündemine alınmıştır. Olayların verdiği dersler ve tabanın sert itirazları karşısında akıllarını başlarına toplayıp pazarlıkçılıktan vaz geçmeli ve cesaretle lokavtın karşısına çıkmalıdırlar. Meclis kulislerinde lobby'cilik yapmanın bir hak kazandırmadığını, kendi küçük, basit isteklerini dahi kabul ettirmemekle görmediler mi? Öyleyse, hatanın neresinden dönülse kârdır.

D. Ö

5 YILLIK PLÂN NASIL GİDİYOR?

Beş Yıllık Plânın uygulamada nasıl yürüdüğünün bir hesabını görmek üzere geçen hafta çeşitli vilâyetlerden gelen 28 Vali, İçişleri Bakanı ve Devlet Plânlama Teşkilâtı müsteşarı ile birlikte İstanbul'da toplanmışlardır. Bu toplantılarda, Müsteşarın daha sonraki basın toplantısında, ve bir kısım Valilerin basın mensupları ile yaptıkları görüşmelerde söylenenlerden bazı önemli noktalar belirmektedir. Gerek Müsteşar, gerekse Valiler plânın uygulanmasında güçlükler çıktığını kabul etmektedirler. Mükemmel bir plânın bile uygulama bir takım aksaklıkları görülmesi normaldir. Yalnız belirtilen noktaların mühim bir kısmı böyle «olağan» sayılacak aksaklıklar olmaktan çok plânın temel niteliğine ve daha derinlerde yatan sosyal meselelere aittir.

Müsteşar bir enflâsyon tazyikinden söz etmiş, fiyatlarda yükselmenin önemli sayılması ve hazırlıklı bulunması gerektiğini belirtmiştir. Bu halk kütlelerinin geçim sıkıntısının artacağı işaretinin belirmesidir.

Özel sektörün 1963'de 3,8 milyar liralık yatırım yapması ve bu yatırımı Plân'ın öncelik tanıdığı alanlara, yani üretim alanlarına, yönetilmesi gerekmektedir. Oysa memleket yatırımlarının % 28'i konut alanındadır ve bunun da çoğunu özel sektör yapmaktadır. Üstelik özel sektörün yaptıkları genellikle lüks binalardır. Bunun için lüks binalardan vergi muafiyetinin kaldırılması, ayrıca özel bir vergiye tâbi tutulması düşünülmektedir.

Özel Sektör edebiyatı

Özel sektörün ne kadar yatırım yaptığı bilinmemektedir. Kendine düşen payda yatırım yapmaz ve bu hal devam ederse yıllık % 7 kalkınma hızını gerçekleştirmek için devlet ek yatırımlar yapacaktır.

Bütün özel sektör edebiyatına ve bu sektör yararına alınan tedbirlere rağmen görülüyor ki gene kalkınmanın ağırlığı devlet üzerinde olmakta devam ediyor ve edecektir de.

Müsteşar, gerek bölgeler arasındaki iktisadî gelişme ve kamu hizmetleri bakımından mevcut eşitsizliğin, gerekse millî gelirin sosyal gruplar arası dağılışındaki eşitsizliğin giderilmesi zorunluğunu bir kere daha belirtiyor. Mardin Valisi Bekir Suphi Aktan da plânın uygulamadaki aksaklığının bir sebebini «üretim gruplarının devlet masraflarına âdil iştiraki keyfiyetine önem verilmemesinde görmektedir. Bunun da tipik örneği Ziraî Gelir Kanunudur. Vali Aktan'ın dediğine göre «Hükümetin tahmin ettiği 100 milyonluk tarım vergisi maalesef gerekli ve mümkün olan vergiye kıyasla devede kulak olduğu herkesçe biliniyor.

Erzincan valisi Kemal Azizoğlu da «Toprak ve vergi reformlarını gerçekleştirecek kanunların bir an önce çıkarılmasını» plânın başarı şartı sayıyor.

Mardin Valisi ayrıca, plânın üretimle ilgili yatırımlara gerektirdiği kadar önem vermediğini belirtiyor.» Yatırımlar daha çok lojmanlara ayrılmıştır. bağcılık merkezî olan bölgemizde şarapçılığın geliştirilmesi düşünülmemiştir» diyor.

Olmaz ki...

Zaten, plânın kalkınmayı bir bütün olarak ele almadığı, sosyal kültürel alanlardaki kalkınmayı iktisadî kalkınmaya bağlıyarak birarada düşünüp plânlamadığı hekimliğin sosyalleştirilmesi ve köy kalkınması konularında belli oluyordu. Pilot bölge olarak seçilen yerlerdeki uygulama da bunu gösteriyor. Örneğin, kısa bir süre önce bir İstanbul gazetesinde Muş pilot bölgesine ait çıkan röportajda, yolsuzluktan ve yol yapımı plâna alınmadığından yapılacak okul ve sağlık merkezleri malzemesinin yerlerine gönderilmediği ve halkın kalkınma faliyetlerine pek ümit bağlamadığı, çünkü başta gelen derdin iş imkânlarının bulunmaması olduğu, bir fabrika açmanın halk için daha yararlı olacağı belirtiliyordu.

Plânlama müsteşarı ve valilerden biri devlet işletmelerinin reorganizasyonu ve toprak reformu gerekliliği üzerinde de duruyorlar. Bunlar yapılmadan plânın uygulanmasına geçilmesi hatalı görülüyor.

Kırşehir Valisi ise Atatürk ilkelerinin halka öğretilmesinin ve gerici akımlarla mücadelenin plâna alınmamasını tenkit ediyor. Halkın yalnız maddî bakımdan değil —manevî bakımdan da kalkındırılması gerekliliğine işaret ediyor.

Ümitler plânda mı?

Hasılı anlaşılıyor ki, plânın uygulanmasında görülen aksaklıklar sadece koordinasyon sağlanamaması, personel eksikliği gibi teknik arızalar değildir. Memleket ekonomisini plânlamadan istenilen sonuçların elde edilebilmesi için bir takım ön şartların gerçekleştirilmiş olması gerekiyor. Plânlama bütün dertlere deva gibi gösterilip bütün kalkınma ümitleri plâna bağlanmak istenmişti. Oysa plânlama çok önemli olmakla beraber teknik bir işti, memleketimizin temel meselesi ise teknik nitelikte bir mesele değil, sosyal yapı ile ilgili ekonomik—siyasal bir mesele idi. Sosyal yapı değiştirilmedikçe, gerekli reformlar yapılmadıkça plândan umulan sonuçlar elde edilemezdi. Şimdi bu gerçeğin, şu kısa uygulama süresi sonunda yetkililerin ağzından bir kere daha doğrulandığına şahit oluyoruz. Kabahat plânlamada, plânda değil. O bir âlet; ne maksatla, hangi işte ve nasıl kullanırsan ona göre sonuç alırsın.

B. H.

Toplumcu çevrelerde Dört önemli Tartışma konusu

Aziz NESİN

Son bir—iki yıldır yurdumuzda toplumcu aydın çevrelerde konuşulup tartışılan toplumculuk konusundaki sorunları, birlikte gözden geçirelim. Bu tartışma konuları, bir biriyle ilintisiz, bağımsız konular gibi görünüyorsa da, aslında bunlar bir zincirin halkaları gibi birbirleriyle bağıntılı ve zorunlu olarak biri öbürünü doğurmuş olan konulardır. En belirli sırdlikle ortaya çıkan bu tartışma konularını sıralıyalım:

- ★ Türkiye'de Burjuva ve Emekçi sınıfının olup olmadığı.
- ★ Türkiye'de toplumculuk düzeninin uygulanması yukardan aşağı mı, aşağıdan yukarı mı olabilir?
- ★ Türk uran (endüstri) işçisi Türkiyede toplumculuğun öncüsü olabilir mi, olamaz mı? Olamazsa, bu öncü kadro hangi sınıf, zümre ya da sınıflardır?
- ★ Toplumculuk düzeninin uygulanışını çabuklaştırmak için Türk emekçileri «Ulusal Burjuvazi» ile birleşmeli mi, birleşmemeli mi?

Bu konularda birbirlerine aykırı tutumda olan Türk toplumcuları zaman zaman dergi ve gazetelerde düşüncelerini yazdılar, tartıştılarsa da aralarındaki düşün ayrılığı ve karşıtlığı açık bir çatışma haline gelmedi, üstü kapalı geçiştirildi. Bu tartışmalar, bundan önceki dönemlerde pek görülmemiş olan uygarca ve uyumlu bir hava içinde geçti ama, dört yandan da bu sorunlar ne çözümlenebildi, ne de çok dar aydınlar çevresinde konuşulup tartışıldığı için, halka iletildi toplum tabanına mâl edilebildi. Bunlar yalnızca aydınları ilgilendiren sorunlarmış gibi sanki kendi aralarında simgelerle konuşulup tartışıldı; yığında yankılanmamasının türlü nedenler arasında. geri kalmış her toplumun bu gereği olan aydınlarla emekçi kitle arasındaki uzaklık ve ayrılığı gösterebilir.

Burjuva ve Emekçi sınıfı var mı, yok mu?

Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıfı yoktur» diyenlerin karşısına bu düşüncenin toplumbilime temelden aykırı olduğunu söyliyerek bu savın saçmalığını ileri sürmek onları toplumbilimden ve toplumculuktan tüm habersiz saymak, bir anlama kolayca bir yoldur. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıfı olduğuna inanmayanların dayanaklarını da bilmemiz gerekir.

27 Mayıs öncesinde, bir hukuk düzeni kurulması savaşında birleşen aydınlar, Türkiye'de yılların olumlu birikimi sonucundan, 27 Mayıs'tan sonra toplumsal düzen üstünde de konuşulabilir bir ortama kavuşunca, aralarındaki ilk belirli ayrılık, Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıfı olup olmadığı konusunda çıktı. Türkiye'de bu sınıfların olmadığını söyliyenlerin, toplumculuk düzeninin gelmesini istemedikleri, bu düzene karşı olduklarını söylemek doğru olmaz. Her iki düşüncede olanların yargıları, kendi açılarından ve kendi gözlemlerine dayanarak Türk ve Türkiye gerçeğini araştırmaları sonucudur. Ancak, birbirine karşıt her iki düşünceden elbette yalnız biri doğru olabilir.

Zengin — Yoksul

Türkiye'de burjuva sınıfı olmadığını, burjuva olmayınca da, emekçi sınıfı olamıyacağını söyliyenlerin, kaba çizgileriyle ve özetle dayanakları şunlar oluyor:

«Burjuva, mücadelesini yaparak kendi kendini yaratan, kendi düzenini ve düzeninin kurallarını getiren ve bu düzeni sonuna değin sıkıca savunan bir sınıftır. Oysa Türkiye'de daha başından beri (Meşrutiyetten) ve daha sonra Cumhuriyet döneminde de devlet eliyle ve yapma, zorlama yollarla burjuvanın yaratılmasına çalışılmıştır. Türkiye'de devletçilik, bilindiği gibi halkçı bir devletçilik olmayıp devlet eli devlet vardımıyla, yani bir anlama devlet kapitalizmi ile zengin yaratmak, zenginlerin sayısını ve her zenginin zenginliğini daha da arttırmak yolunda uygulanmıştır. Bizdeki devletçilik özel kişiler elinde sermaye birikimi amacına yönelmiştir Yani Osmanlılık geleneği değişmemiş zengin olmanın yolu devlet kapısında siyasal nüfuz sağlamak, ya da bu türlü yollarla bulunmuştur. Bunlar Osmanlılığın Kapıkulluk kurumunu, biçimsel bir batılılaşma içinde sürdüren yeni kapıkullarıdır Batı anlamında Mülkiyet kurumunun da geç gelişi (hatta gelmeyişi) ve geç gelişmesi burjuvanın kendi kendini yaratmasına kurumlaşmasına engel olmuştur. Bu yüzden bizde burjuva—emekçi yok, zengin — yoksul vardır Bu zenginler burjuva düzenini kuramamış, kendi sınıf kanunlarını getirememiş, kurumlaşamamış, devlet eliyle halkı sömürerek zengin olmuş kapıkullarıdır.»

«Burjuva olmayınca, onun karşıtı olan emekçi sınıfının da olamıyacağı bellidir. Bizde emekçi sanılan yoksullar, dargelirliler, zorgeçimliler, emekçi olmayıp yoksul olduklarından, burjuvanın karşısında değildirler: onların da amacı, sınıfsal haklarını kazanma çabası sonunda güvenli bir yaşama kurmak değil, tıpkı öbürlerinin zenginleştikleri yollardan giderek zengin olmaktır. Nitekim bunlardan kolaylıkla zengin olanlar da vardır. Örneğin eline bir eski dokuma tezgâhı geçirebilmiş olan bir dokuma işçisi, devletin «tahsis» olarak verdiği ipliği karaborsaya geçirerek zengin olabilmiş, dokuma fabrikası da kurabilmiştir Çünkü «tahsis» ipliğin karaborsaya geçirilişinden elde edilen emeksiz kazanç, üretimsel çalışmanın değeri olan kazançtan çok daha üstündür. Bu türlü zenginleşenlerin örnekleri doludur. Sınıflar arası sınırlar kesinlikle belirli ve sınıfsal kurumlar tutarlı olmayınca yoksuldan zengine aktarmalar da kolaylaştır ve bu durum sınıf bilincinin doğmasına ve sınıflar arası çatışma ve hak savunmasının yapılmasına engel olur. Türkiye'nin tutarlı bir toplum olmayışı da, burjuva ve emekçi sınıfların yerini zengin—yoksul'un almasındandır.»

Bu yolda daha başka dayanaklar da varsa da, kaba çizgileri ve özetle eksik ve kısa da olsa bu anlattıklarımız Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıf yok diyenlerin hangi gerçeklere dayandıklarını bize anlatabiliyor.

Burjuva — Emekçi

Bu iddialara karşı olan toplumcu aydınların ileri sürdükleri düşünceleri de özetleyelim:

«Türkiye'de kapıkulluğu kurumu ve yönetiminin şimdi de yürürlükte olduğu doğru olsa da, kapıkulluğu bir sınıf karakteri değil, herhangi sınıftan olan kişilerin belli zaman ve koşullardaki durumlarının niteliğidir. Zengin—yoksul ayrımı ise toplumbilimsel bir ayrım değildir; buna karşılık kapitalist düzenli toplumlarda zenginlik burjuvanın, yoksulluk da emekçinin niteliğidir Köklü burjuva sınıfından yoksullaşanlardan, emekçi sınıfından da zenginleşenlerden örnek gösterilmesi bu genel görüntüyü değiştirecek oranda değildir Türkiye'de burjuva yoksa bunun sonucu emekçi sınıfı da yoksa yer yer derebeylik düzeni olsa bile, egemen düzende derebeylik, Türkiyede sınıfsız bir toplum olmadığına göre, öyleyse Türkiye'de hangi sınıflar vardır? Tarihte görülmemiş Türkiye'ye özgü bir sınıf uydurulmıyacaksa «Türkiye'de burjuva—emekçi yok, zengin — yoksul var» demek, herşeyden önce bilim dışı bir konuşma olur. Türkiye'de burjuva ve emekçi sınıfı yok yanılgısı, Türk toplumunun batı toplumlarıyla ve ilerlemiş toplumlarla karşılaştırılmasından ileri geliyor. Tarihsel gelişim evrelerinden geçmiş toplumlardaki burjuva ve emekçi sınıflarının güçlerine, örgütlerine, bu sınıfların bilinçli olmalarına bakarak, onlara göre bizdeki bu sınıfların niceliksel ve niteliksel güçsüzlüğü ve yetersizliği böyle bir yanlış yargıya götürüyor Türkiye'nin geri kalmış bir toplum olması da bu sınıfların bilinçli güçlenmelerinde geç kalışları demektir

Toplumculuk çalışmaları için Türk burjuvasının niteliğini iyice inceleyip bilmemiz gereklidir. Bütün dünya burjuvalarının ortaklaşa yanları olmakla birlikte, Türk burjuvalarını, örneğin İngiliz, Fransız burjuvalarıyla bir tutmak bizi yanıltır. Onlara göre Türk burjuvaları, köklü değildir, yenidir, geleneksizdir, sonradan görme ve türedidir. (Türkiye'de kuruluşu yüzyılı geçmiş kaç ticaret ya da uran ve işletme kurumu gösterilebilir?)

Sen — Ben çekişmesi

Bugün Türk ve Türkiye gerçeklerini aramak demek, sınıfları tutarlı ileri toplumlara bakarak yok saymakla değil bizdeki burjuva ve emekçi sınıflarının niteliklerini incelemek, bulup çıkarmakla olur.

Türkiye'nin ilerlemesininin, bizdeki klâsik ve tarihsel deyimiyle «muasır garp Medeniyeti Seviyesine çıkarılması», tarihsel rolünü almakta yanı oluşumunda gecikmiş olan sınıfı devlet zoruyla oluşturmak diye alınmıştır. Bütün bu görüntüler, burjuva ve emekçi sınıfların olmadığını göstermez, niteliğini, durumunu gösterir. Kaldı ki, kapitalist gelişim çağını kaçırmış ve bu yolda gelişim için geç kalmış olan Türkiye, bugün ne sömürge elde ederek, ne büyük endüstri kurup kendi içpazarlarını sömürerek kapitalist sermaye birikimi sağlıyamıyacağına göre, 1946 dan bu yana, dış yardımlar, krediler, borçlanmalar yoluyla, kendi ölçülerinde hiç de azımsanmıyacak bir öz sermaye birikimine yol açmıştır. DP. nin on yıllık iktidarı ise, yıllanmış ve soylulaşmış toprak ve ticaret burjuvasının karşısına, yeni bir türedi burjuva çıkarma çabasıdır. Aslında bugün Türkiye'deki siyasal çatışma da aynı sınıfın biri önceden kapmış, öbürü sonradan görmüş iki zümresi arasındaki sen—ben çekişmesidir. Bugün uygulanmaya çalışılan Plânlama ise halkçı bir devletçilik aleyhine özel sermaye birikiminin artırılması, burjuvanın sağlamlaşması çabasıdır

Büyük endüstri azlığı, uran işçisinin yeterince bilinçli olmaması, kendi sınıfsal haklarını kazanarak kendilerine güvenli bir yaşama kuracakları yerde toplumun tutarlı, sınıfsal kurumlarının kesin olmayışından ötürü burjuvalaşmak yollarını arayışına bakarak, emekçi sınıfı yok demek de yanlıştır Bu sınıfın gittikçe bilinçlenerek varlığını duyurmakta olduğu belirtiler açıktır. Bugün yalnız uran işçisi sayısı iki milyona yaklaşmıştır. Bu, 30 milyonluk ve çoğu kuvvetleri örgütlenmemiş olan Türkiye'de hiç de küçümsenmiyecek bir sayıdır. Üstelik uran emekçileri, işlerinin gereğinden ötürü örgütlü ve toplu çalışmaktadırlar. Niceliksel varlıklarını ise bu sınıf, sendikalar içinde, gittikçe yoğunlaşan hak arama ve elde etme davranışlarıyla, yüzbinleri aşan yürüyüşleriyle, bağımsız bir parti kurmalarıyla da göstermişlerdir Toplumcu, ilerici aydınların görevi toplumsal birikimi ve geleneği az olan emekçilerin hızla bilinçlenmelerine yararlı olmaktır, yol açmaktır.»

Buraya değin özetlemeye çalıştığımız bu tartışma, kapanmış gibi görünüyorsa da, gerçekte bu iki aykırı düşünce daha da gelişerek, bundan sonra gelen tartışmalı konuları doğurmuştur. Türkiye'de emekçi sınıfının olmadığını, ya da çok yetersiz olduğunu söyliyenler yukardan aşağı bir toplumculuk uygulanmasından, bu sınıfın varlığına ve gittikçe güçlenmekte olduğunu söyliyenler de, aşağıdan yukarıya bir toplumculuk uygulanmasından yana olmuşlardır. Böylece de yeni ve ondan sonra da daha başka tartışma konuları ortaya çıkmıştır.

GELECEK SAYIDA:

Yukarıdan aşağıya mı, aşağıdan yukarıya mı?

DERİNLEMESİNE BAKINCA...

Ömür CANDAŞ
Afşar TİMUÇİN

Cumhuriyet gazetesinde «Günün Konuları» sütununda Cemil Sait Barlas'ın dış görünüşleri ana sebepler gibi göstermeye çalışan «Bugünkü Durumun Nedenleri» başlıklı bir yazısı çıktı. Yazar, «İttihat ve Terakki» ile «İtilaf ve Hürriyet» fırkaları arasında fark olmadığı gibi, bugün iktidarda olan siyasî partiler arasında da bir fark olmadığını söyleyerek günümüzün siyasî çekişmelerini bir takım tabii olmayan nedenlere bağlamaya çalışıyor. Çalışıyor ama, bu arada boyuna yanılmalara düşüyor.

Yazara göre; «CHP si tarihi gelişmesi ve kadrosu bakımından memleketi batılılaştırmak için Atatürk tarafından aksiyon için kurulmuş idealist bir partidir. Bu hedefinden uzaklaştığı hissini verdiği gün umumi efkârda sevgisini kaybedecektir, hedefini takip ettiği takdirde ise, bugünün olduğu kadar, yarının partisi olarak da halkca tutulacaktır.» Gene yazara göre: «27 Mayıstan sonra kurulup bugün Mecliste temsil edilen partiler de tıpkı CHP gibi aksiyoncu ve idealist partilerdir. Ancak CHP sinin üyeleri belli olduğu için bu yeni partilere daha çok eski DP liler girmiştir. Bu partilerle CHP arasında iktisadî tatbikat bakımından en ufak bir fark yoktur.»

CHP nin kuruluş sebepleri üstünde yazardan çok farklı görüşlerimiz yok. Ne var ki partinin bu günkü durumu üzerinde Barlas kadar iyimser değiliz. Değiliz, çünkü CHP nin kuruluştaki varlığı ile bugünü arasında büyük farklar bulmaktayız. Bugün CHP nin ilerici kesimlerinde görülen hoşnutsuzluk da buradan geliyor olmalı. Partinin halkçı aydınları giderek, yerlerini başkalarına bırakmak durumunda kalmışlardır, partinin dayandığı kaynaklar bu yüzden değişmelere uğramıştır. Beslendiği bu kaynakların değişmesi elbet partinin de değişmesi olacaktır. Bütün partilerin kaynağı olan büyük sermaye sahipleri elbet birbirleriyle iktisadî tutum kavgası değil, günübirlik çıkar kavgası yapacak ve Türkiye demagojik bir düzeyde sallanıp duracaktı. Ne var ki CHP de ayrı olan tekyan bu partiyi yıllarca beslemiş olan bir aydın topluluğun büsbütün kesilip atılmamış olmasıydı.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın hazırladığı plânın bugünkü yöneticilerin elinde nasıl değişikliğe uğradığı hatırlanırsa, «Birinci koalisyon kurulurken AP ile CHP arasındaki ilk müzakere güçlüğünün» neden «iktisadi alanda değil de iskemle paylaşmasında olduğu» ortaya çıkar. İkinci koalisyonda da elbet «YTP ve CKMP ile ihtilâf plânda» olmayacaktı. Kaldı ki CHP nin ilerici kanadı plânın ilk biçimiyle uygulanmasını istemiş olsa bile, plânı gürültüye getirmeye çalışanlara tavizler vermekte sakınca görmemişlerdir.

Ne var ki bu «27 Mayıstan sonra kurulan ve parçalanan partiler sosyal ve ekonomik sebepten değil 1945—46 da olduğu gibi yanlış bir görüşle demokrasinin zarureti farzedilerek gayritabii meydana getirilmişler» demek değildir. Böyle olsaydı iş çok kolay olur, daha 27 Mayısta her şey çözümlenirdi ve ne CHP bugünkü durumuna ne de halkın sıkışıp kalmış meseleleri iyileşebilmek için çok yerde dört gözle çözüm yolları aramaya düşmezlerdi. Evet, «bozukluk şahıslardan değil, bu partilerin doğuş sebeplerinden ileri gelmektedir.» Ama bu sebeplerin Türkiye'nin yaşama düzenine ve bu arada CHP ye yaptıklarını görmemek için Barlas gibi ya kaçak güreşmek, hiç kimseyi gocundurmadan balı yalamak, ya da ortada dolaşan «af, kredi» gibi kaba politika oyunlarına bakıp «partilerin devlet anlayışı ve muhalefeti bu çerçeve içinde olunca buna idare edenlerden de iktisadî bir görüş ve bunun için mücadele beklenemez.» diyecek kadar saf olmak gerekir.

Aslında bizim yüzden çözümler getirerek, getirmiş gibi yaparak örtbas etmek istediğimiz nedenler, gerçek nedenler Türkiye'nin tarihi kadar eski ve derindir. Ama bize düşen, bunları ışığı kıran camlar ardında seyredip avunmak değil durumlara çıplak gözle bakabilmektir. Sağlam yargılara varabilmek için ilkin Osmanlı devletinin sosyal yapısını ele almak zorundayız.

Osmanlı devletinde yönetenle (saray) yönetilen (halk) arasında aşılması güç bir uçurum vardı. Saray halkın üstündeydi, üstünde olduğu gibi halk— için de değildi. Amaç sarayın istekleriydi. Halk da bu istekleri gerçekleştirme yolunda bir araç olmaktan öteye geçemiyordu. Atatürk'ün de uzun uzun üstünde durduğu gibi, halk savaşa gitmekle, sarayın gelirini sağlamak, ekmeğini yetiştirmekle yükümlüydü. O gün için geçerli olan bir takım manevi değerler devletin var oluş sebebi olarak görülmekteydi. Bu «despotik» yapının dıştan zorlanması, Avrupa'nın bu «hasta adamı» iyileştirmeye çalışırmış gibi ölüme sürüklemeye çalışması, giderek Osmanlıları durumları üstüne düşünmeye yöneltmiştir. 3. Kasım. 1839 günü evinden helâllaşarak çıkan Mustafa Reşid Paşa'dan sonra gelen hemen hemen bütün Osmanlı aydınları, artık devlet yapısının temeline aklın ilkelerini yerleştirmeyi ve devleti daha somut dayanaklara bağlamayı ödev sayacaklardır. Ama hiç bir çaba Osmanlı devletinin yıkımından kurtaramamıştır. Kurtuluş savaşımıza kadar bütün aydınlar aklın ışığını yaktıklarını sandıkları yerlerde bile köksüz çekişmelerden kurtulamadılar. Kurtuluş Savaşı Türk aydınlarına, yok olmaya karşı en büyük direnişi gösteren halkın en büyük güç olabileceğini ve devletin dayanacağı tek temelin halktan başkası olamıyacağını açıkça anlatmıştır

Kemalizmin başarısı gücünü halktan alan ve halk için kurulan bir devlet tasarlamasından ve bunu bir ölçüde, büyük bir ölçüde gerçekleştirme yoluna girmiş olmasından geliyor. Artık saray halkla ve halkın temsilcileriyle yaptığı savaşta dış düşmanla elbirliği etmesine rağmen yenilmiş, ortadan silinmişti. Artık halk kendi Meclisine kendi adamlarını gönderiyordu. Halk kendi meclisine kendi adamlarını mı gönderiyordu? O günleri yaşayanlar Atatürk'ün Millet Meclisinde nice saray kalıntısıyla, nice saray destekçisiyle savaşmak zorunda kaldığını elbet bizlerden çok daha iyi bileceklerdir. Osmanlı devletinin yapısında halkın efendiliğini yapan derebeyler Cumhuriyetten sonra da güçlerinden, nüfuslarından pek bir şey kaybetmemişlerdir. Bu gün de kaybetmemiş durumdalar. İşte bu adamlar ilk iş politika alanlarını ele geçirerek devletin —Atatürk'ten sonra— halkçı görünen yönetiminde halkın kendisi gibi durarak, aslında halktan ayrı, halkın dışında, halka karşı birer fert olarak, söz sahibi olmuşlardır. Az buçuk da olsa gelişmeye başlayan burjuvazi bütün bu halkçı değil, ferdiyetçi, üst—sınıfçı çalışmalara paralel bir yöntemle, daha doğrusu tutumla işe karışmaya başlamışdır.

DP dönemi, böylesi bir gidişin tipik örneği olmuş, halka daha yaklaşan politika adamları halka daha karanlık hesaplarla yönelmişlerdir. Bu arada halkın kendi kendisini yönetmesi demek olan demokrasinin anlamı da iyice bulanmaya başlıyor, demokrasiyle ilgisi olmayan bir yönetimi demokrasi diye görebilenler, artık demokrasinin denenmiş olduğunu ve demokrasi dışında bir çözüm yolu düşünülmesi gerektiğini söylemeye, hiç değilse ima etmeye kadar varıyorlardı.

Şimdi Barlas'a düşen; baklayı dilinin altında tutup kaçamak sözlerle hem nalına hem mıhına vurmak, ne kızı vermek ne de dünürü küstürmek olmamalı. Bu gibi davranışlar onun bunun kafasını bulandıran çelişmelerin gücüne sığınmaktan doğuyor; ama ne kazandırır?

Halkın asıl düşmanları

Bir savaş var. Yurt çapında... Çok gizli bir savaş bu... Esasında açık, apaçık bir savaş ama... Bu savaşı yapanlar arasında, belirli bir ortamda açık, apaçık bir savaş... Yurt ölçüsüne vurulunca savaşın etkileri bir gizlilik perdesi arkasına çekiliyor, azalıyor, yok oluyor. Kısacası belirli bir topluluğu içine alıyor bu savaş... Bu ortamda açık bunun dışında gizli...

Bu savaş halk için... Halkın mutluluğu uğruna yapılıyor. Halk büyük çoğunluğuyla bundan habersiz. Kendisi için yapılan savaşın nedenine varamamış henüz tam anlamiyle... Kendi mutluluğu için çarpışanlara kötü, kendisini sömürenlere iyi gözle bakıyor çok kere...

Bu neden böyle oluyor?

Halkımız mutsuzdur. Çoklukla geridir, cahildir... Ve mutlu bir azınlık tarafından alabildiğine sömürülmektedir.

Fakat halkımız bunu anlamıyor işte... Sömürüldüğünden haberi bile yok çoğunun... Bazıları ise sömürüldüğünü, istismar edildiğini anlıyor. Fakat bunların büyük çoğunluğu da vücudündeki rahatsızlığı pis sülüklerle tedaviye çalışan, kanını sülüklere emdiren hastalara benziyorlar. Hayatlarından şikâyet edecek halleri de yoktur bunların... sömürülmek, kanlarını, vicdanlarını, cüzdanları emdirtmek, kemirtmek bir tedavidir bunlar için. Tatlı bir rehavet içersinde... Yarı baygın... Sülüklere vücutlarındaki kanı çektiren hastalar gibi, istismarcıların ceplerindeki cüzdanlarını çekmesine yarı zevkle, yarı tevekkülle göz yumuyorlar... Hattâ istiyorlar bunu...

Fakat hayır, bu olamaz... Bu pisliklere bir

ya vurmalıyız ...

Peki bu nasıl olacak? Esasında oluyor... Savaş için, için devam ediyor. Sülük tedavisini terkedenler, 27 Mayıstan sonra hızla artmaya başladı bile ...Yarasının deşilmesi kendisine ıstırap ta verse, asıl tedavi yolunu, çaresini bulmanın gerçek hazzını tadanlar ve duyanlar gittikçe çoğalıyor.

Savaş da hızlanıyor gitgide... Gericiler, ilericiler savaşı mı bu? Sömürenler, sömürülenler savaşı mı bu? Açlarla tokların savaşı mı? Ahlâkla ahlâksızlığın savaşı mı bu? Gerçekle gerçek olmayanın savaşı mı bu? Alicenaplıkla alçaklığın savaşı mı bu? Hürriyetle hürriyetsizliğin savaşı mı bu? Kişi çıkarı ile toplum menfaatinin savaşı mı bu?...

Bu savaş genel bir savaş... Mutluluk savaşı. Daha iyi yarınlara ulaşma savaşı. İnsanlığın verdiği, kazanıncaya kadar da vereceği bir savaş...

Savaş bir hastalık etrafında yapılıyor. Hasta edilmiş bir toplum var ortada. Cahil bırakılmış, yıllarca uyutulmuş, aldatılmış bir toplum. Dünya gerçeklerinden habersiz... Az düşünüyor, az öğreniyor, az konuşuyor. Verdiğinle yetiniyor. Daha doğrusu verilenin en iyi olduğuna inandırılmış...

Etrafında yapılan savaştan haberi yok bu toplumun... Mutlu azınlığın ve politikacının yutturduğu afyonlarla kendisinden geçmiş. Duyuyor, görüyor; fakat anlamıyor, bilmiyor..

Savaş bu toplumun önünde, yanında, ardında, içinde gittikçe şiddetlenerek devam ediyor. Fakat toplum kendisi için yapılan bu savaşın bilincine varamadı henüz tam anlamiy-

savaşı yapanlar iki kutupta toplanmaya başlıyorlar artık... Ters yüz edilmiş bu düzende; bir tarafta halktan yana olanlar... Halk bunları daha iyice benimsemedi, bunlara iyice sarılmıyor henüz... Halkla beraber olanlar, genel olarak, hâlâ halka karşıymış gibi gösterilmeğe devam ediliyor.

Öte tarafta halk için savaşanlara karşı savaşanlar var. Halk bunları tutuyor daha... Halk çoğunlukla asıl dostuna düşman; asıl düşmanına dost nazarıyla bakıyor. Öyle zannediyor... Ters bir yarış bu... Halk için çalışanlar halka karşı; halka karşı olanlar ise halk için çalışır gösterilebiliyorlar elân...

Halka karşı olanlar, halkla doğrudan doğruya savaşamadıkları, daha doğrusu, zaten onlarla berabermiş gibi göründükleri için; halk için savaşanlarla savaşı daha uygun buluyorlar. Amaçları da, kısaca, kendilerinin halkın asıl düşmanı, diğerlerinin halkın asıl dostu olduğunu gizlemeye devam edebilmek...

Kendi deyimleriyle, «Bu toplumu hiç olmazsa daha 50 yıl sömürebilmek...»

Bu savaş nerede biter? Daha iyisi, en mutlu noktasına ne zaman ve nerede varır?

Halkın gittikçe daha çok bilinçlenmesine bağlı bu... Halkın bilincini körletmeye çalışanlar asıl tehlikenin nereden geldiğini çok iyi anlıyorlar. Onun için halkı bıraktılar... Halktan yana olanlarla savaşa başladılar.

Acaba bunlar eskiden olduğ ugibi, bu yeni savaşın sonunda da, halkı yine yaşadığı güne esir edebilecekler mi?

Sanmıyoruz... Ve savaşa daha güçlü bir şekilde devam ediyoruz...

Sosyalizm...
Sosyalizm...
Sosyalizm...

Şaban ERİK

İnandıkları din için canlarını veren eski Peygamberlerden bahsedildiğini duymuştum. Bir zamanlar bunlara inanmazdım. Fakat sosyalist olduğumdan bu yana, bunun nasıl olabileceğini çok iyi anlıyorum. Ben sosyalizm için canımı vermeğe her an hazırım.

Sosyalizm sadece üretim ve dağıtım araçlarının sosyalize olması demek değildir, aynı zamanda hayatlarımızın, kalplerimizin yâni kendimizin sosyalize olması demektir. Kısaca sosyalizm dinde, ahlâkta yücelmedir. Her şeyi almak değil, vermek demektir. İnsanlara yardım etmek demektir...»

Johanny Coe
(Bir İngiliz İşçisi)

Sosyolizm diyoruz

Sosyalizm diyoruz. Çünkü sosyalizm gerçek demokrasidir. Demokrasi kelimesinden sosyal yaşayış düzeni anlamını çıkarıyoruz. Bu yaşayış düzenini halkın siyasi, iktisadi felsefi, edebi ve kültürel iradesi şekillendirir. Halk sosyalizmde azizdir. Her şey halk için düşünülür ve halk için yapılır. Her şeyi düşünen ve yapan da halkın bizzat kendisidir. Böylece demokrasinin varlığı tecelli eder. Halk refah ve refaha erer. Bilindiği üzere, demokrasiden murad olunan, toplum mutluluğudur.

E, bu kadar iyidir faydalıdır da neden sosyalizme son derece saldırılır... Lânetler yağdırılır?... Hah işte bütün mesele bunu anlamakta. Bir defa saldırılar uçurtma lâflardan ibarettir. Mânâsız ve mantıksızdır. Faraza: «Sosyalizmde fert hürriyeti yoktur» derler. Ferdin hürriyeti nedir? Bunu bilelim önce. Be nsefalet içindeysem dünyanın en zavallı esiriyim. Çünkü bir lokma ekmek için herkesin kulu, kölesi olurum. Yaşama dâvası bu, şakası yok... Ben cahilsem yine dünyanın en zavallı esiriyim. Çünkü suyun ne yöne aktığını, rüzgârın nasıl estiğini, dünyanın nasıl döndüğünü bilemem. Beni her yola koşarlar. Ve ben hiç bir zaman nereye gittiğimi, ne yaptığımı bilemem...

Gerçek hürriyet

Ekonomik sıkıntılar... Yetişme ve gelişme imkânsızlıkları içinde kıvranan bir insan için hürriyet boş lâftır. Kupkuru bir hürriyet ne kadar bol olursa olsun boştur. Susamış bir insanın su içmesi başka... Boğulması başka...

Sosyalizmde hürriyet hayat içinde, canlı ve olumludur.

Sosyalizm ferdin gelişme ve yaratma kabiliyetini baltalar» derler. Saçma. Düpedüz saçma. Sosyalist olmayan memleketlerde bilgi değil, çok kere göz boyacılığı... akıl değil, çok kere, şarlatanlık hüküm sürer. Toplumsal sefalet, toplumsal cehalet, toplumsal huzursuzluk alabildiğine uzanır. Dünyanın her yanında görülmüştür ki, Liberalizm, halkı gerçeklerden uzak tutar. Halkı muayyen bir düşünüş ve yaşayış çizgisinin üstüne çıkarmaz. İnsanları muti kılmak için, onları, yaşama ihtiyaçları temininde şaşkınlığa boğar. Meselâ, Adam Smith'in ortaya koyduğu liberal doktrin prensiplerinin hepsi itibar görmüştür de: «Ücretler yüksek olduğu zaman işçileri daima ücretler düşük olduğu zamanlardan daha faal, daha dikkatli ve becerikli bulacağız.» prensibi liberalistler tarafından, hiç bir zaman, benimsenmemiştir. Üstelik öyle liberalistler çıktı ki, bunlar, sefalet fazla nüfusu bertaraf edecek bir ilâç olarak kabul ettiler... Avrupa milletlerinin işçileri bir buçuk asırdır bu şartlara karşı savaşmaktadırlar.

Liberalizm sömürür

Tabiatın rahmetini esirgediği; güneşin yakıp kavurduğu topraklar nasıl çölleşirse... Sosyal haklardan yoksun bırakılmış, cehaletin karanlığına itilmiş insanlar da öyle hayatiyetsizleşirler.

Liberalizm insanı sömürür. İnsanı heba eder.

Sosyalizmde fikir dürüstlüğü, davranış dürüstlüğü vardır. Emeğin gerçek değeri karşılığında çalışma sahası vardır. İnsan sömürülmez. Ezilmez. Dolayısiyle yetişmek ve kabiliyet olmak imkânını her zaman bulur.

Şimdi tasavvur olunsun, fert hangi şartlar içinde gerçek değerini bulabilir?

İnsanların gerçek değerlerini bulmaları meselesi çok mühimdir. Bizde bu düşünülmez. İnsan ancak gerçek değerini ortaya koyabilirse iç çırpınışlarından ve ruh ezintilerinden kurtulabilir. Ve, dolayısiyle de böyle bir insanın gördüğü, göreceği işlerden hayır gelir.

Biz insanlar için bu imkânı, sosyalizmin uygulanmasında görüyoruz.

Acaba, bazı milletlerin liberal doktrin içinde eriştikleri refah ve edindikleri servet bizi düşünceye sevketmez mi? Hayır. O milletlerin bu hale gelmeleri için dünyanın yarısı sefil olmuştur. Bilgi ve hünerin payı yok mu? Var. Var ama, bilgi ve hünerler diye milletleri - hele geri kalmış milletleri - soymak için kullanılmıştır. Bilgi ve hüner insanlığın hayrına iş görürse makbuldür, yoksa insanlığın istismarına değil... İnsana ve insan haklarına hürmet etmiyen bir sistemi tutmak ne derece insani olur bilmem.

Bizim liberal sistem gayretkeşliğimiz tutacak mı? Katiyen. Neden? Bir defa bizde hususi sermaye son derece cılızdır. Hükûmetin sağlıyacağı himaye ve yardımlara muhtaçtır. Hükûmetin kendisi ise Aydedenin himmetine dahi muhtaçtır. Hususi sermaye kaptı kaçtı, işler yapar. Kâr getirecek işler seçer. Millet ve memleketin hayrına olan işleri umursamaz. Esasen, bizde, özel sektör hareketini ortaya koymuştur: Kolay kazanmak... Çabuk kazanmak... Ne olursa olsun kazanmak... Sonra kendi hesabına çok hassastır. Hafif, şöyle hafif, bir pıtırtı duyunca kirpi gibi büzülür dikenden ibaret, el değdirilemez bir top olur.

Saltanat, sefalet

Memlekette milyonlarca işsiz var. Sessiz sessiz, acıklı bakışlarla kaderlerine hükmedenlere ve Allaha yalvarmaktadırlar. Bunlar her sene 300.000 kişi artarlar.

Millet uyanıyor. Dünya artık canına tak demiştir. İşlerin niye bozuk gittiğini, doğru olarak, anlamaya başlıyor. Millî gelirin taksimine bakıyor: Korkunç. (1/22.000) Avucundaki tek liraya karşı, öte tarafta birinin ceplerini 22.000 lira şişiriyor...

Sözümüzün başında ne dedik? Demokrasi dedi. Demokraside, insanlara iyi bir hayat şekli bahşetmek için millî gelirin dağıtımında âdil formüller uygulamak gerekir. Ne diyor Prof. Harold J. Laski: «Ekonomik alanın geniş ölçüde kontrolsüz bırakıldığı bir devlet, ister istemez zengin sınıfın çıkarına çalışan sınıflı bir devlet olmağa mahkûmdur. Böyle bir devlet, insanlara kendi aralarındaki ayrılıkları barış içinde birleştirmeğe imkâ nveren zorunlu birlik temelinden yoksundur.» Zengin sınıfın çıkarına çalışmak ne demek? Üstün sınıfın çıkarına çalışmak demek. E, o zaman alt sınıf ne olacak? Ne olacak meşhur mesel: «Altta kalanın canı çıkacak...» Evet ama, altta kalan, hemen hemen, bütün bir millet demektir. Şu halde milletin canı çıkacaktır. Olur mu bu? Olmaz tabii.

Yukarda belirttik, millet uyanıyor dedik... Neden, bugün, İşçi hareketlerine ve sosyal uyanışa karşı örtülü direnmeler oluyor? Neden sosyal adalet dendikçe bir takım yürekler yerindin oynuyor?... Eğer bir memlekette sosyal adalet yoksa, hiç bir adalet yok demektir. E, adaletin özüne, insanın cemiyet halinde tekâmülüne karşı duran bir sistem, ki, en iğreti şekliyle... Payandalara istinat ettirilerek ayakta durdurulamaz. Gerçeklerin, icapların, ihtiyaçların zorlamaları karşısında bu sözlerimizin doğruluk derecesi anlaşılacaktır.

Büyük yalan

Beyinlerimizi tırmalayan başka bir hususu da arzedelim: Sosyalizmde mülkiyet hakkı olmadığından dem vurulur. Bu, dünyanın en büyük politik yalanıdır. Aksine sosyalizmin gayesi herkesi mülkiyet sahibi yapmaktır. Bir insanın... Bir ailenin yaşaması için lâzım gelen ve yetecek olan şeylere sahip olmasını ister. Ve, bunu sağlar da.

Büyük içtimai ve iktisadi problemlerle karşı karşıyayız. Bu problemleri mutlak surette halletmek zorundayız. Şayet biz bu problemleri halledemezsek... Problemler bizi halledecektir. Kastettiğimiz problemler ancak bir takım reformlarla hallolur. Reformlar da devlet eliyle gerçekleştirilir. Şu halde eninde sonunda baş vuracağımız yol sosyalizmdir.

Biliyoruz, görüyoruz, memleketimizde sosyalizme karşı çok haksız, çok insafsız, çok çirkin saldırılar yapılmaktadır. Ama inan olsun ki, saldırılarda bulunanlar, bu fiilleri sosyalizmin kötülüğünden değil, kendi kötülüklerinden işlemektedirler.

İmtiyaz ve çıkar sahibi kimseler, bu imkânlarını (Bütün bir milletin.. bütün bir memleketin aleyhine de olsa) kaybetmek istemezler. Para, durum ve mevkilerinin bahşettiği imkânlarla çeşitli şiddet ve cebir gösterirler. Büyük kâfirlikler ederler. Bu kâfirlikleri işlerken de «Allah» diye bağırırlar...

Milletimiz cehaletin karanlığı içinde ve bu gerçekleri göremez. Katılaşmış örf ve âdetlerin; berraklığa erişmemiş dini duyguların etkisi altındadır.

Çıkarcılar, halkın bu durumunu istismar etmekle sosyal akımı durdurma taktiğini gütmektedirler.

Bu çıkarcılardan başka bir İngiliz sosyalistinin işaret ettiği tipte insanlar görünüyor ortada. Şöyle: «Bilmediği şeylerde nkorkan, büyük tecrübelere cesaret edemiyen, geleceğin bir sürü ihtimallerini hesaplıyan insanlar için mazi istikbalden cazip gelir.»

İnsan için

İnsanı yapılacak işin zor tarafları geri iter belki ama, yapılacak işin gerekçesi de ileri iter...

Gerekçeyi kısaca bir daha anlatalım: Mesele, gerçek demokrasi dâvasıdır.

Liberalizmde demokrasi: Sermayenin korunması, sermayenin gelişmesi ve sermayenin insanı istismar etmesi demektir.

Sosyalizmde ise demokrasi: İnsanın çalışma hakkını elde etmesi, emeğinin gerçek değerini bulması, dünya nimetlerinden hakkınca istifade etmesi ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi demektir.

Yâni, liberalizm: «Para.» der, bir daha bir şey demez... Sosyalizm de «insan» der, bir daha bir şey demez...

Buyurun hükmünüzü veriniz şimdi.

Şaban ERİK

Hükûmet Türk Petrolünü çıkmaza sürüklüyor!..

Senatoda yapılan petrol durumumuz hakkındaki genel görüşmede ana problemi, ilgili olan bütün faktörleri ile dikkate alarak mantıkî bir sonuca ulaştırmamız gerekir.

Bu, Türkiye'nin millî ekonomi ve millî savunma ihtiyaçlarının mümkün olduğu kadar millî kaynaklardan karşılanması meselesidir. Durum şöyle gelişmiştir. Batman Tasfiyehanesinde kritik miktarlarda benzin stoklarının meydana gelmesi üzerine buna bir hal tarzı bulmak üzere, aidiyatinden dolayı TPAO'nın Petrol Kanunu hükümlerine göre ilgili mercilere yani sırasıyla Petrol Dairesi ve Sanayi Bakanlığına müracaat etmiş bulunmaktadır.

Bu müracaatta Batman Tasfiyehanesinde elde edilen petrolden 1962 sonunda 5681 ton benzin biriktiği. 1963 Mayıs ayı sonunda ise bu miktarın 16400 tona yükselmiş olduğu ifade edilmektedir. Halbuki aynı zamanda plâna istinad eden bu seneki programa göre geçen seneye nazaran 100.000 ton daha fazla ham petrol istihsal etmek mecburiyetindeyiz.

Yine Batman'dan, İskenderun'a uzanan bir boru hattı döşemeyi düşünmekteyiz. Bunun rantabl olabilmesi için her şeyden evvel Batman'da istihsalimizin yılda 1,5 milyon tona yükselmesi lâzım gelmektedir. Bu arada yine plân dönemi içinde bilhassa iç kaynaklarımıza istinad eden bir Petrol—kimya sanayiini faaliyete geçirmeği plânlamakla meşgulüz.

Halen yurdumuzun üç tasfiyehanesinin yıllık petrol üretim kapasitesi 4,8 milyon ton, buna mukabil tüketim kabiliyetimiz aşağı yukarı 2,5;3 milyon ton arasında bulunmaktadır. O halde yılda 2:2,2 milyon tonluk bir istihsal fazlalığı mevcuttur. Aşağı yukarı iç tüketimimizin % 40 ına yakın bir fazlalık.

Düğümlenen mesele

Fazla üretimin rafinerilerin faaliyetlerinin devamlılığı bakımından tüketilmesi gerekmektedir. O halde bu fazla üretime bir pazar bulmamız zarureti doğmaktadır Bu günkü dünya petrol konjöktörü muvacehesinde, yurt dışına petrol ihracatımız düşünülemiyeceğine, göre, bu pazarın evleviyetle Türkiye olması zaruridir İşte bu durumda iç piyasamızda bir devlet müessesesi olan TPAO nın Batman Rafinerisi ile Ataş ve İpraş Rafinerileri arasında büyük bir rekabet doğmaktadır.

Türkiye'de istihsal edilen ham petrol üretimi devam üzere artırılacak mıdır? Ve bundan elde edilen petrol ürünlerinin Türk Piyasasında öncelikle satılmasını temin edici tedbirler alınabilecek midir? Petrol Kanunu ne derece bu maksada vefâ etmektedir? Mesele bu noktada düğümlenmektedir.

Şu noktaya temas etmek İstiyorum. Sanki yurdumuzda yabancı sermayeye karşı bir davranış varmış manâsına gelebilecek bâzı sözler söylendi. Şiddetle red ediyorum. Bilâkis millî menfaatlerimize yardımcı gayelerle gelmek isteyen yabancı sermayeyi sevgiyle karşılıyoruz. Bu gayenin dışındaki sermayeninde yani istismarcı sermayenin de ister iç ve ister dış olsun, o derece, elbet karşısındayız. Bundan da, bağımsız bir ülkenin davranışı olarak daha tabii bir şey olamaz zannederim.

İhtiyaçtan geri kalanı

Petrol talebimizin, enerji politikasına uygun seviyeye çıkarılması ve ihtiyaçlarımızın yurdumuzun kaynaklarından sağlanması, ana hedefimizdir. Her ne kadar petrol aramaları umut verici ise de bu gün ihtiyacımızın ancak % 20 si yurt içinden elde edilmektedir. Petrol ürünleri ihtiyacımızın geriye kalanı, ham petrol ithâli ile karşılanacaktır (S—374)

Yurdumuzda petrol aramlarına hızla devam edilmektedir Millî petrol kaynaklarımızın süratle geliştirilip değerlendirilmesine yardım eden teşekküllerin çalışmaları kolaylaştırılacaktır. (S—199) Tüketim fazlası benzin ihraç edilecektir.

İkinci olarak, Petrol Kanunu, bilhassa o kanunun istinad ettiği 2 nci madde, maksat maddesini görmekteyiz.»

«T.C. Petrol kaynaklarının, özel teşebbüs ve yatırımları ile süratli fasılasız, verimli bir surette geliştirilmesi ve kıymetlendirilmesi ve bu maksada uygun olduğu nisbette Türkiye dahilinde yabancı menşeli petrol ile yapılan petrol ameliyatının aynı surette inkişafını sağlamaktır.

Devletin yetkisi

6326 sayılı Petrol Kanunu hükümleri incelendikte TC. Petrol kaynaklarının devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması esasının 1 nci maddesinde yer almış olduğu görülür. Bu bakımdan petrol kanununda devletin bu kaynaklar üzerinde tartışma götürmez bir yetkisi olduğu belirtilmekte, kanunun izin ve müsaade rejimine dayanan karakteri tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Diğer taraftan kanunun yaratılmasında güdülen amaç, maksat maddesini teşkil eden 2 nci maddesinde. 57 nci, 58 nci, 59 ncu ve 67 nci maddelerinde de belirtildiği üzere, TC. Petrol Kaynaklarının süratle, fasılasız ve verimli bir şekilde geliştirilip, kıymetlendirilmesidir. Ve bu maksadı temin için yabancı sermayeyi de Türkiyeye cezbedecek şartlar kanuna konulmuştur.

Bu amacın gerçekleşmesi için, petrol arayanlara ve çıkaranlara bazı mükellefiyetler yüklenmiş ve bunu yerine getirmedikleri takdirde ellerinden müsaade ve ruhsatlarının alınacağına dair açık hükümler konulmuştur.

Kanunun asıl amacının TC Petrol kaynaklarının bulunup geliştirilmesi teşkil etmesine mukabil, bunun yanında kanunun esas maksadına aykırı olmadığı müddetçe, himayesinden faydalanılacak olan ikinci derecede bir ameliyede ön görülmüş bulunmaktadır. Bu, ithâl ham petrolü ile yapılacak olan tasfiye işlemidir. Kanunun buna ikinci derecede önem verişinin sebebi, bu işlemin, asıl maksadına zarar verici, onu önleyici, baltalayıcı nitelikte olmasıdır. Şöyle ki, diğer ülkelerdeki petrol kaynaklarından dünya ihtiyacının çok üstünde elde edilebilen ham petrol, yurt için petrolünün en büyük rakibidir. Diğer bir açıdan ise yurtta bulunacak ham ptrol, ithâl ham petrolü yerine ikame edileceğinden, ona en tabiî rakip olma durumundadır.

Bu sebeple kanun koyucu, ithâl ham petrolü ile yapılacak tasfiye işlemlerinin, kanunun esas maksadı olan öz petrol kaynamalarımızın süratle geliştirilip kıymetlendirilmesine mâni olmaması şartını koymuş bulunmaktadır. Petrol Kanunu hükümlerine göre, verilmiş ve verilecek olan bütün izin ve müsaadelerin, gene Petrol hükümlerine tabi olacağı açıkça belirtilmiştir Kanun koyucu, kanunda ön görülemiyen durumların ortaya çıkarak esas amaç olan öz kaynaklarımızın süratle ve fasılasız bir şekilde geliştirilmesini engellemesi ihtimalini bertaraf etmek için, bunlarla da yetinmemiş ve 24 ncü maddesinin 2 nci fıkrasına, bu kanunun tatbikatıyla ilgili bulunan bakanlıkların mümessilleri, petrol dairesi resinin başkanlığında bakanın tayin edeceği tarihlerde toplanarak kanunun 2 nci maddesinde yazılı maksadı temin için alınması gereken tedbirleri tayin ve tesbit ederler, hükmünü de koymuştur.

Hangi metod

Durum böyle olduğuna göre, yurdumuzun petrol kaynaklarının kanunda yazılı olduğu şekilde geliştirilmesini sağlamak üzere nasıl bir uygulama metodu kullanılmandır?

Evvelâ şu hususu tesbit etmek gerekir. Petrol kaynaklarını bulmak üzere her biri milyonları aşan aramra ve sondajların yapılması gerekir Bu yatırımlar sonunda elde edilen ham petrolün değerlendirilmesi ve yatırımların amortismanı şarttır. Böyle olunca petrol şirketleri kendi cihan şumul yatırım politikaları içinde dünyada her ülkeye ayrı bir önem ve yer vermek durumundadırlar.

Bu şirketlerin genel olarak uygula dıkları politika sudur:

I — Yatırımları sonucunda ellerine geçen büyük rezervelerden sağladıkları ham maddeyi, mevcut tasfiye ünitelerinden geçirerek bir ülkeye satmak, bu şirketlerin başlıca aradıkları ve en fazla kazanç sağladıkları bir yoldur.

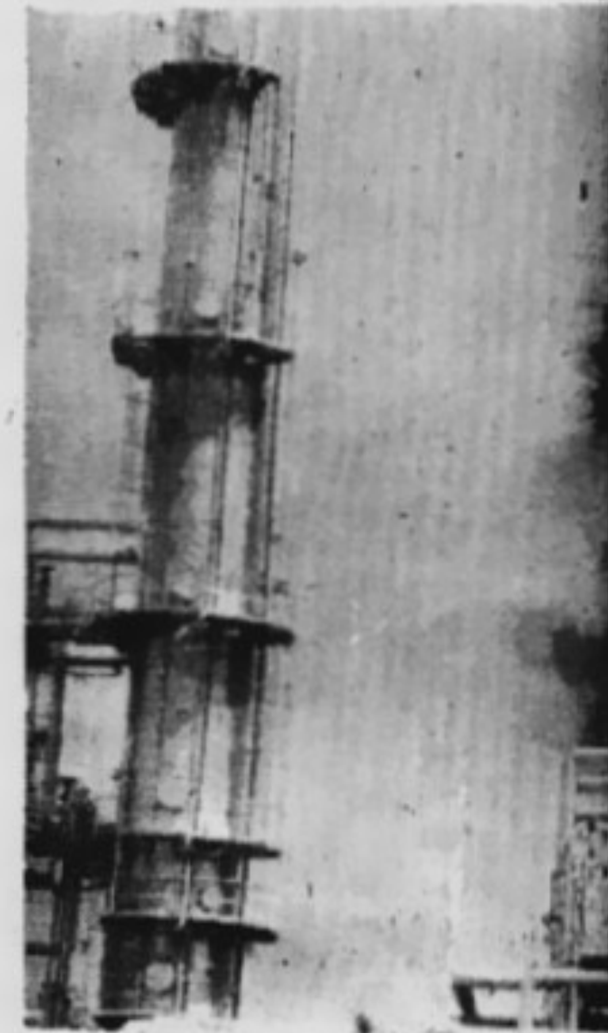
II — Bu imkânının o ülkede tasfiyehane kurulması mecburiyeti yüklenilmesi sonucunda kaybolması halinde o ülkede şayet bir tasfiyehane kurmak durumunda kalırlarsa ham petrolü satmak ve ayrıca tasfiye kârından faydalanmak suretiyle ikinci derecede gelen menfaatleri sağlamış olur. Bu vesile ile şurasını belirtmek yerinde olur ki, tasfiye ünitesini kurdukları ülkeke afişe fiatlar «posted price» üzerinden ham petrol satmayı kabul ettikleri takdirde bu fiatlar rekabet fiatının % 20 ile 25 üstünde olduğundan, kapasitesine ve işleyeceği ham petrol miktarına göre, 4 ilâ 5 senede aradaki fiat farkından tesis etme durumunda kaldıkları rafineriler kendiliğinden amorte edilmiş olur. Meselâ, 2 milyon ton işleyen bir rafineri 30 milyon dolara mâl edilirse, burada işlenecek olan ham petrolün senelik döviz tutarı (ton başına 17 dolar esasından) 34 milyon dolar ve bunun % 20 si 6,8 milyon dolar % 25 i ise 8,5 milyon dolar olacağından, rafineri beş senede veya dört senede aradaki farkla ödenmiş olur.

(Yurdumuzdaki durum da bu merkezdedir, ama bu, bu gün için tartışma konusu değildir.)

III — Diğer bir husus ise, Petrol şirketlerinin ithalât miktarlarını, yurt ürünlerinin karşılıyamadığı kısımla sınırlamaktır. Bu halde, petrol şirketleri kendi satış politikaları içersinde muayyen bir yeri olan o ülkenin petrol kaynaklarının geliştirilmesi için yatırım yoluna gideceklerdir ki, bu da onların üçüncü derecede arzuladıkları bir husustur.

Şöyle ki, bu maksatla meselâ Türkiyede milyonlarca dolar arama ve sondaj yatırımı yapmaları ve bunun sonucunda bulacakları öz ham petrolümüzü kıymetlendirmeleri gerekecektir. Yurt dışındaki petrol kaynakları çok mebzul olan şirketlerin bu mebzul kaynaklarına rağmen büyük yatırımlar yaparak bu yola kendiliklerinden gitmeleri imkânsızdır. Ancak ve ancak petrol kanunun amacının gerçekleşmesi bu üçüncü yolla kabil olabilir Ve kanunun belirttiği esas kural da budur.

Suphi GÜ

TÜRK P
— Üvey

Bir tez daha

Diğer taraftan esas kuralın bu olmadığı ve yurt içinde mevcut ham petrol ve ondan elde edilen ürünlere rağmen yabancı ham petrolden sağlanan ürünlerin ithalâtın sınırlamanın doğru olmıyacağı tezini ileri sürenler vardır.

Bu noktada bir an durarak bu hususda yabancı sermayeye olan ihtiyacımız hangi alandadır sorusunu cevaplandırmak zorunluluğu vardır Petrol Kanununda esas amaç, TC Petrol Kaynaklarının geliştirilmesi olduğuna göre, yatırımların bu alanda temerküzü şarttır. Hal böyle iken, yabancı ham petrolden sağlanan ürünlerin yurt içine sokuluşun sınırlanmayışı, petrolü kendi ülkemizde arayıp bulmak üzere yatırım yapacak yabancı şirketleri binnetice kaçmaya zorlayacaktır.

Petrolün emin bir şekilde ve ekonomiye en az külfet yükleyerek teminini hedef alan bir politika zaruridir Ancak petrol konusunda alınan kararlar ve davranışlar bu hedefi sağlayıcı olmamıştır. Petrolün en emin temin şekli, yurt içi kaynaklarının inkişafındadır. Aynı şekilde ekonomiye en az külfet yükleyerek temini de gene

...rt içi kaynaklarının inkişafı ile müm...ündü"

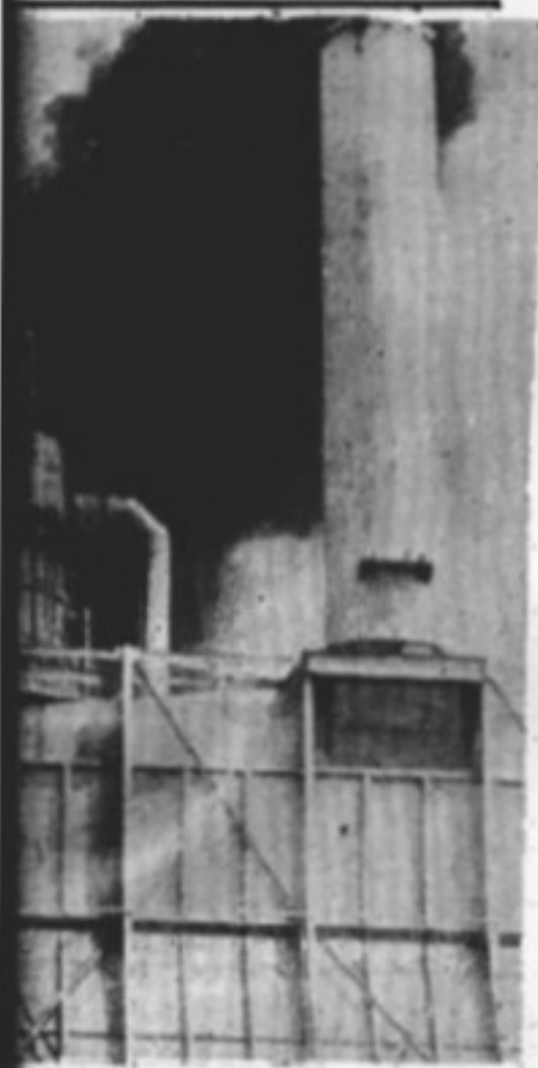
Hükûmet ne yapıyor

Hükûmet, bu konuda ne yapmak...tadır, şöyle özetlenebilir:

1. Petrol aramasında en yüksek ...iyeyi muhafaza eden (devlet serma...inin çoğunlukta olduğu) kurumun ...ancı şirketler karşısında çalış...a şartlarını kolaylaştırıcı tedbirler ...namaktadır.

2. İstihsal edilen yerli petrolün sa... imkânlarının sağlanması 1962 geçiş

...YTRAK

...fında da teklif edilen bilâhare 1963 ...ygulama programına sarih bir şekil...e konulan Petrol Ofisin TPAO ile bir...ştirilmesi tedbiri aylardan beri alın...mış ve binnetice bununla ilgili ka...n tasarısı da Meclise sevkedilmemiş...

3. İthalât politikası gibi koruma ...sıtalarını yerli petrol lehine kullan...ak için yeterli bir gayret gösterilme...iştir. Yurt içinden temin edilen pet...lün satılması ve yurt ihtiyacının ge... kalan kısmının ancak ithâl edilebil...esi esas gaye olmak gerekirken ithâl ...jimi buna imkân verecek şekle ge...tirilememiştir. Oysa ki kalkınma plâ...nında (S—522) ithalâtla ilgili olarak şu ...ıslar konuşulmuştur. Yurt içindeki ...retimi, ihtiyacı kısmen • karşılayan ...addeler liberasyon listesine alınmı...acak, alınmış ise buradan çıkarılacak...tır. Bu gibi maddeler için gereken ko...ar maddelerin ekonomi için arzettiği ... önem, ihtiyaç miktarı ve yerli üre...m miktarı ile dış ödeme imkânları...nı göz önünde bulundurularak tesbit ...ilecektir.

4. Petrol konusundaki kararları de...amlı ve güven yaratıcı olmamaktadır ... Türk Petrolünün karşılaştığı bu ...urumu 1962 yılı bidayetinde gören

Petrol dâvâmızla ilgili olarak Senatoda yapılan görüşmeler sırasında Tabiî Senatör Suphi Gürsoytrak önemli bir konuşma yapmıştı. Bu konuşmanın özetini okurlarımıza vereceğimizi bildirmiştik. Aşağıdaki yazı, sayın Gürsoytrak tarafından Sosyal Adalet için hazırlanan metindir. Hükûmetin petrol dâvâsında nasıl yanlış bir yola gittiğini iyice belirtmesi bakımından dikkate değer.

SUPHİ GÜRSOYTRAK

TPAO, Petrol Kanununun 2 nci ve 24 ncü maddesine dayanarak bakanlıktan, bakanlıklar arası kurulun toplanarak doğacak durumun önlenmesi için şimdiden lüzumlu tedbirlerin alınmasını talep etmiştir.

Bir rapor

Bu hususta cereyan eden işlemleri evvelâ basit olarak arzetmek isterim. TPAO lığı kendisinin bir üst merci bulunan Petrol Dairesine müracaat eder. Petrol Dairesi TPAO nın görüşünü benimsemediği için bu talebi reddeder. Bunun üzerine TPAO lığı bu hususta nihayi karar mercii bulunan Bakana müracaat eder. Bakan, iki teşekkülü arasındaki bu fikir ayrılığına bir hal tarzı bulmak üzere Ticaret Mahkemesi Reisi Dr. Osman Tolun beyi Petrol Komiseri tayin eder. Şimdi bu noktadan itibaren sayın Tolun'un ifadelerine istinadederek nihayete doğru mevzuu yürütmeğe çalışacağım. Yalnız burada herşeyden evvel esas gayeyi kaybetmemek için Petrol Kanunun oturduğu temel madde olan ikinci maddenin ruhuna hakikaten nüfuz etmemiz lâzım gelmektedir. Aksi halde mevzuun teferruat içinde tekrar kaybolmak tehlikesi vardır.

Şimdi sayın Tolun'un verdiği rapordan bu ikinci maddeyi nasıl anlıyor, onu ifade edeceğim.

«6987 sayılı kanunun gerekçesinde (esas maksat) olarak tavsif edilmiş olmasına göre kanunun 2 nci maddesinin biri diğerine bağlı ve onun tamamlayıcısı mahiyetinde iki maksada müteveccih olduğu görülür.

Kanunun esas maksadı T.C. Petrol kaynaklarının hususî teşebbüsleri ve yatırımları ile süratle, fasılasız ve verimli bir surette geliştirilip kıymetlendirilmesini sağlamaktır.

Ve kanunun tâli maksadı: Bu maksada yâni esas maksada - uygun olduğu nisbette Türkiye dahilinde yabancı menşeli petrol ile yapılan ameliyatın aynı surette inkişafını sağlamaktadır.

Nasıl himaye

Asıl maksada uygun olduğu nisbette yabancı menşeli petrol ile yapılan ameliyatın geliştirilmesi bahis mevzuu olduğu gözönünde tutulursa yabancı menşeli petrol ile yapılan ameliyatın inkişafı mümkün olabilmek için yerli petrol kaynaklarından çıkarılan petrolün hiç veya yeter derecede memleket ihtiyacını karşılayamaması lâzım geldiği neticesine varılır. Zira yabancı menşeli petrol ile yapılan ameliyat, yerli petrol kaynaklarının sür'atle, fasılasız ve verimli olarak geliştirilip kıymetlendirilmesi maksadına uygun olduğu nisbette himaye görecek bu da ancak yerli ham petrol ile elde edilen petrol mahsullerinin memleket ihtiyacına yetmemesi halinde yetmiyen kısım için yabancı menşe'li ham petrol ithal edilerek işlenmesi ile mümkün olabilecektir. Kanunun sözü geçen maksat maddesinin lâfzından ve ruhundan anlaşılan budur.

Petrol dairesinin 8.6.1962 tarihli yazısında belirtildiği gibi kanun hükümlerinin tatbikinde çıkacak ihtilâfların hallinde görüş ayrılıklarının aydınlatılmasına medal olacak bir kıstas vazettiğini aşikâr olduğudur.» diyor.

Şimdi raporun netice ve kanaat kısmının 2 nci maddesinin (b) fıkrasını okuyorum.

«Ancak Mersin ve İzmit rafinerilerinin 1962 yılında dahilde plâse etmek suretiyle işledikleri ham petrole ait kesin rakamlarla Batman rafinerisinin bugünkü istihsal ve artış durumu belli olmadan adı geçen ilk iki rafinerinin yabancı ham petrol ithalâtını dahilî ihtiyaca tekabül etme yönünden Petrol Kanununun ikinci maddesinin ışığı altında hâlen bir tahdit konulmasına lüzum bulunmadığı»

Bu maddenin mefhumu muhalifinden şöyle bir netice doğmaktadır. Zira Ataş yüksek malûmlarınız olduğu veçhile Haziranın nihayetinde, Temmuzun başlarında ancak faaliyete geçmiştir. O faaliyete geçinceye kadar Batmandaki rafineri ile İpraş'daki rafinerinin mecmuu istihsali iç istihlâkimizin ancak bir kısmını karşılamakta idi.

Bir tavsiye

Bu sebeple ortada üretim fazlalığından doğan bir mesele yoktur. Ancak Ataş Rafinerisinin faaliyeti ile mesele meydana gelmiştir. O tarihte yâni 1962 yılında iç tüketim kapasitesi ile üretim kapasitemiz sayın komiserin bu raporunu tanzim ettiği zamanda henüz kesinlikle belli olmadığı için bunda bir tahdide gidilmesine lüzum olmadığı ifade edilmektedir. Aksi halde bir tahdit konulmasının Petrol Kanununun ikinci maddesinin ışığı altında mümkün olabileceğini ifade etmektedir.

Üçüncü madde ise «işbu raporun 92 ve diğer sayfalarında B/11 bölümünde yazılı gerekçeye binaen Petrol Kanununun 24/2 maddesine istinaden 1962 yılı sonunda Petrol Dairesi Reisinin başkanlığında Bakanlıklar arası bir kurul teşkil edilerek bu ihtilâfın ileride tazammun edebileceği önemli meselelerin bu kurul marifetiyle incelenip karara bağlanmasının tavsiyeye şayan görüldüğü» ifade edilmektedir. Nitekim sayın Bakan bu tavsiyeye uyarak şimdi arzedeceğim bir yazı ile Bakanlıklar arası kurulu Petrol Dairesi Reisinin Başkanlığı altında toplamış bulunmaktadır. Yalnız bu arada tarihleri de olaylarla beraber götürmekte zaruret vardır.

İlk müracaat, 1962 yılının Mayıs ayında yapılmıştır. Komiser de raporunu 1962 nin 9 uncu ayında vermiştir. Bakan 5 ay sonra kurulu toplamağa karar vermiş ve böylelikle 1963 yılının birinci ayına gelinmiş olunuyor. Yalnız burada bir noktayı ifade edeyim:

Rapor ve ötesi

Sanayi Bakanı Komiserin raporunu tetkik ettikten sonra görüşünü karar halinde ifade ediyor. Bu görüş ki birinci karar ismini almakta ve şöyle hükümler ihtiva etmektedir. «TPAO nun, Petrol Dairesi Reisliğine vâki müracaatında yabancı menşeli petrol işleyen rafinerilerin faaliyete geçmeleri sebebiyle memleketimiz petrol kaynaklarının sür'atle, fasılasız ve verimli bir şekilde geliştirilip kıymetlendirilmesini sağlamak maksadile tedbir alınmasını istemekte olmasına adı geçen ortaklığın bu husustaki talebinin kabulü petrol mevzuatının lâfzına ve ruhuna uygun düşeceğine, Petrol Kanununun 2 nci maddesinde yer alan bu hususları temin için alınması gereken tedbirlerin tayin ve tesbite 24 üncü maddede gösterilen Bakanlıklararası kurulun selâhiyetli bulunmasına, Komiser raporunda da bu kurulun toplanması tavsiye olunmasına, Petrol Dairesi Reisliğinin itirazlarının raporun bu konudaki mucip sebeplerini çürütecek mahiyette görülmemesine ve esasen bu husustaki yetki şahsıma tanınmış bulunmasına binaen Petrol Dairesi Reisliğinin kabule şayan görülmiyen, buna ait itirazlarının reddine ve mezkûr kurulun 1.2.1963 tarihinde toplanması için Petrol Daireis Reisliğince ilgili Bakanlıklara tezkere yazılmasına karar verildi.» Burada bu tarihe kadar Petrol Dairesiyle TPAO arasında kanunun tefsir ve anlayışı üzerinde fark olduğu komserin raporu ile de teyid edildiği şekilde bu konuda TPAO haklı görülmüştür. Petrol Dairesinin görüşleri kabul edilmemiştir. Bu görüşe de bu kararı ile sayın Bakan iştirâk etmiş bulunmaktadır.

Bundan sonra kararın son maddesine uyularak Petrol Dairesi Reisinin Başkanlığı altında ve ilgili Bakanlıkların mümessillerinin iştirak ettiği kurul toplanıp bir karara daha varılmıştır. Burada calibi dikkat bir nokta vardır. Vâkıâ bundan evvelki toplantıda Sayın Bakan da TPAO nın mümessili oya iştirâk etmemek kaydı ile bu toplantıya kabul edilip görüşlerini ifade etseydi faydalı olurdu. Fakat sehven unutulmuştur dediler. Gerçekten iki daire arasında kanun anlayış ve tatbiki bakımından bir fikir ihtilâfı mevcut ve Bakanlıklararası Kurul da bu maksatla toplandığına ve Komiser de bunun lüzumuna işaret ettiğine göre TPAO bir temsilcisinin bu toplantıda bulunması oya iştirak etmemek şartiyle - çünkü kanunî yetkisi yoktur - faydalı olurdu. Ama maalesef katılamamıştır. Zaten bu yüzden de meselenin halli bir miktar daha maalesef gecikmiştir. Bu toplanan kurul kararının netice kısımlarını arzediyorum.

Gelecek sayıda
Kararlardaki çelişmeler

Dickens Devri Kurbanları!

8—9 yaşındaki çocukların, yaşlı kadınların günde 1,5—2 Lira yevmiye ile çalıştırılması dünyanın bir çok memleketinde bir gazete haberi değil, olsa olsa Charles Dikens'in yüz yıl önce yazılmış romanlarından bir pasaj olabilir.

Fakat Türkiye'de bu bir gerçektir. Evet, Türkiye'de 8—9 yaşında çocuklar, ihtiyar kadınlar, günde 1,5—2 Lira'ya çalıştırılmaktadır.

Türkiye Yapı İş Federasyonu Birinci Bölge Sendikası Başkanı Hasan Türkay, bölgesinde yaptığı incelemeler sonunda tesbit ettiği acı gerçekleri açıklarken, kim bilir daha ne kadar derine işlemiş bir yaraya parmak basıyordu. Türkay'ın açıkladığına göre, bu küçük yaştaki çocuklara çok ağır işler yaptırılmakta, başka iş kollarında iş bulamadıkları için tam mânasıyla sömürülmektedir.

Örnek mi?

İşte Adapazarı'nda bulunan Demirciler Tuğla ve Kiremit Fabrikası.. 70 işçisini bu ağır şartlar altında çalıştırmakta; kanun nizam, hak kavramları işyerinin civarından dahi geçmemektedir.

Çare mi?

Yapı—İş Federasyonu durumu Çalışma Müdürlüğü'ne aksettirmiştir. Çalışma Müdürlüğü diğer işçi dertlerine ne kadar etkili çare bulabiliyorsa, bu Dickens devri istismarının kurbanlarına da o kadar çare getirecektir!

Lâstik—İş'in dertli Başkanı

İşçinin parası işci aleyhine...

İşçiden kesilen paralarla kurulan İşçi Sigortaları Kurumu'nun malî kaynaklarını nasıl işçi menfaatleri aleyhine kullandığının yeni bir örneği Gaziantep'te tesbit edildi.

Gaziantep Veli İplik ve Dokuma Fabrikası İşvereni, İşçi Sigortaları Kurumu'ndan aldığı 2,5 Milyon Liralık sanayi kredisi ile iş hacmini genişletip işçi kadrosunu takviye edeceği yerde, işçi tasfiyesine kalkışmıştır. İşveren kendi yetkileri dışında sendikalı işçileri istifaya zorlamakta ve bu hususta devamlı baskı yapmaktadır.

İşçinin ücretinden kesilen paralarla desteklenen bir işverenin, nankörlük ederecesine işçiyi tasfiye etmeye kalkışması, haklı bir infial yarattı. Çalışma Bakanlığı'na bu durum defalarca aksettirildiyse de bir netice alınamadığından, TEKSİF İcra Heyeti, Anayasanın kendilerine tanıdığı direnme hakkını kullanmanın artık bir gün meselesi haline geldiğini bildirdi. TEKSİF yöneticileri, «Türkiye'deki bütün tekstil işçileri, Gaziantep'teki işçi kardeşlerinin haklı dâvâlarını kendi dâvaları olarak kabul etmektedir ve her an onlarla beraberdir» diyerek mücadeleyi sonuna kadar götüreceklerini de açıkladılar.

— Fargo Fabrikası lâstik işçileri Lokavt kurbanları —

AŞAGIDA SAKAL YUKARDA BIYIK

«Merhaba» dedik.

«Merhaba» dediler.

Birdenbire sıcak bir iklime mi girmiştik, ne olmuştu? Havada ağır ve yüzlerce yıllık bir sancı yatıyordu. Tutup tutup bir yerinden delikler açmaya, yağmurlar yağdırmaya çalışıyordu Mustafa, Mahmut ve öbürleri gözlerindeki öfkeye yepyeni denizler bulmuşlardı besbelli.. Salonun içine ve kaba tahtadan sandalyelere yarı geceden arta kalmış uykusuzluklar, masa üstlerine zeytin ekmek tadı sinmişti. Şöyle bir zaman sussan ortalıkta dolaşan koskocaman dertlerin o koskocaman yüreklerde nasıl dolup dolup boşaldığını duyacaktın.

Sendika korur

Yürek yüreğe değince dalgalar bir başka türlü kabardı. Bıçak kemiğe gi derken şıp diye kesildi. Ve Fehmi Bitirim «Ben üç çocuk babasıyım ağa bey» diye tabanca gibi patladı. «Ev sahibi iki aydır kira der Bakacak yüzüm yok, kavgalıyım. Eli boş eve nasıl gidilir, gidemem Çoluk çocuk perişan Onlar orda aç durur, ben burada aç beklerim. Bu işin başka yolu yok. «Fehminin genç yüzüne esmer çizgiler girmişti. Bereket İsmail Vural kalkıp bulutları dağıttı. «Ben,» dedi «ağabey, emin ol şimdiye kadar sendikadan haberdar değildim. Yeni öğrendim bu işi Uzun yolun kısası sendika elbet korur hakkımızı bizim.»

Seksenüç kişi birden göz'erindeki denizi yaydılar. Gönül aklığı ortalığı kaplayıverdi. Ertuğrul Sındıralı öteden «İstediğimiz tek şey hakkımız zaten» diye atıldı. İş istiyoruz Böyle sürüncemede kalmaktan kurtulmak istiyoruz.»

Bayrak gibi

Yüzyılların sıkıntısı yeni yeni çiçek açıyordu. Türk işçisi artık susmuyor ve beklemiyordu. Nasıl bu memleket' kollarından akan güçle ayakta tutuvorsa, kendi hakkını da kendi kolu ve kafasıyla çatır çatır sökerek yıllar yılı bir kader gibi boyun eğdiği emek sömürücülerine baş kaldırıyordu Kapı önünde günlerce emeğiyle yaşayan insanın hiç bir şey önünde yıkılmayan onurunu, bir bayrak gibi sürüp kendi gibi emekçi olan yüzbinlerce, milyonlarca vatandaşın sesini dinliyordu. Bugün kendini kapattığı dört duvar arasında haykıran ses Fargo fabrikasında ezilmiş bir avuç işçinin milyonlar adına, milyonların çözüm bekleyen dertleri adına kendini bir bıçak gibi keskin ortaya atmasıydı. Emeğine karşı yapılan haksızlığın girişilen dayanışma karşısında nasıl yıkılmaya mahkûm olduğunun örneğiydi. Zaten hangisine baksanız bir bayrak gibi ışıldıyordu.

İçlerinden birine dedik: «Derdin nedir?»

Dedi: «Hakkımdır» Kader patron olacak adamın keyfine kalmıştır. İki üç ay çalışıp aldığın 45 lira haftalıkla beş çocuk nasıl geçinir?»

Dedik: «Sizde nöbetleşe posta usulü yok mudur?»

Dediler: «O nasıl şeydir?»

Dedik: «Öyleyse sizin fabrikada usul nedir?»

Dediler: «Usul patronun kesesidir. Çapanoğlu stokları yeter gördü mü kapılar kapanır. Bu iş yıllardır sürer gider. Sürer gider de kimseler çıkıp bırşeycikler demez. Sen zaten baştan batmışsın. Girerken atmışsın bir kâğıda imzanı, ondan sonra efendime söyleyeyim, açlık fermanını kendi elinle tastiklemişsindir yani.»

«Pekiyi bu kâğıtta ne yazar ki?» dedik.

«Şu yazar bu yazar» dediler. «Okumaya ne hacet, okumadan basarsın imzanı.»

Sorduk ki: «Ya basmazsan imzayı?»

Çocuk olma der gibi belirtmeden güldüler. «Ertesi gün işi nerde bulursun? Yerine işçi tümen tümen.»

«Sigorta» diyecek olduk.

Derdine yan dur

Yusuf Kafalı girdi ortaya: «Bak kardeş» dedi. «Sigortadan hak talebetmek için 121 günlük işçi olmak lâzım. İmzalattıkları kâğıtta derler ki: Şu tarihte girmeyi şu tarihte çıkmayı taahhüt ediyorum. Haftalığımdan başka hiç bir hak talebetmeyeceğim. Gel gör ki bu tarih üç ay pek geçmez Bu yüzden de sigortadan faydalanabilen arkadaşlar üçü beşi geçmez Ama patron isterse bizi altı ay çalıştırır, o başka. Kazancını doğrulttuğu gün bizi atar, haydi yallah. Sen derdine yan dur. Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık.»

«Öbür Lâstik fabrikaları?» dedik.

«Hepsinde aynıdır» dediler.

Durduk kaldık. Kanunda işçiyi böyle sokak ortasında bırakıp gitmek diye bir şey yok. Hele işçilerin böyle sömürülmesini sağlayacak hiç bir madde yoktur. Ama patronluk da kolay değildi ya. Çapanoğlu takımı bu yolları bulmak için az kafa patlatmamışlardı. Yıllarca göbek çatlatıp kanunların boş taraflarını buluyorlar, işçinin elini kolunu bağlayıp kasalarını dolduruyorlardı.

Demirhan Güvercin de dayanamadı döktü derdini: «Doktora gidiyoruz, Sigortadan rapor alıyoruz.» diye girdi «Ne fabrika ne de sigorta bize para ödemiyor. Ben sekiz senelik işçiyim. Bir senelik işçi olarak onbeş günlük işçi diye gözüküyoruz. Haftalığımızı istemeye gideriz, vermezler, para yok derler. Paramızı zamanında alamayız. Ne çalışma zamanımız, ne çalışma saatimiz belli. Fazla mesai yapar ücretimizi alamayız.»

Beşiktaş çarşısında bir kalabalık sağa sola bulaşıp gidiyordu. Alan alıyor, alamıyan bakıyordu.

Ö.C. — A.T.

Çapanoğlu yakalandı

83 işçinin 702 bin Lira ki ücret alacağını vermeden ortadan kaybolan Fargo Lâstik Fabrikası İşvereni Hicri Çapanoğlu, geçen hafta yakalandı.

Günlerden beri Türk İş Temsilciliği binasında perişan vaziyette bekleyip geceleyen lâstik işçilerinin bu durumu, Lâstik İş Sendikası kadar diğer sendikaların da başlıca mes'elesi haline geldi Bu meseleyi halledinceye kadar sakal larını kesmemeğe ahteden ve işçi arkadaşlarının hakkını bir kaçkaççı patrona kaptırmamak için bütün imkânlarını kullanan Lâstik İş Sendikası Başkanı Rıza Kuas'ın bütün çalışmaları neticesiz kalınca, Türk İş Birinci Bölge Temsilciliğine bağlı sendikalar geçen Cumartesi günü bir toplantı yaptılar. Bütün sendika başkanlarının katıldığı bu toplantıda, Rıza Kuas'ın verdiği izahat dinlendikten sonra, Fargo Lâstik Fabrikası işçileri için sendikaların maddî yardımda bulunmaları kararlaştırıldı.

Sendika liderleri, son aylar zarfında bilhassa Lâstik—İş kolunda süregelen bu lokavt olayları karşısında kendilerine bir çekidüzen vermek ve köklü tedbirler almak lüzumunu duydular. İlk tedbir olarak, işçilerin haklarını almak üzere yapacakları grevleri destek lemek için Türk İş 1 nci Bölge Temsilciliği'nde bir «Dayanışma Fonu Biriktirme Sandığı» kurulmasına karar verildi. Bu Sandığın statüsünü hazırlamak üzere bir de komisyon kuruldu.

E Ö.

Çapanoğlu ele geçti

Fazilet örneği bir şoför

«İkimiz de çalışan insanlarız. Bu para bir emek ve alınteri mahsulüdür. Mükâfat istemez».

Şoför Veli Pamukkale

Fakir halkımızı sömüren çalışanların sırtından geçinmeyi gaye edinen parazitler; Çalışanların savunucusu gibi görünerek işçinin emek ve alınteri mahsulünü sömürücülerle pay edip apartman diken, işçinin dişinden tırnağından kesip sendikasına ödediği aidatı çalan, hırsızlara yataklık eden; ayni zamanda hem sendika dan hem kooperatiften hem de işverenden maaş alıp namus cakası satan; işvrenlerle işbirliği yaparak «omuz omuza, dizdize» vererek işçinin anasını ağlatan fikir namusundan nasipsiz, çıkarcı, riyâkâr, haysiyetsiz bazı sendikacılara söylüyorum

İzmir'li dolmuş şoförü Veli Pamukkale'nin «içinde 200 dolardan fazla para bulunan bir Amerikalıya ait cüzdanı Nato Kumandanlığı'na götürerek teslim etmesi ve cüzdan sahibi Başçavuş Crocker'in, şoför Pamukkale'ye bulduğu paranın yarısını hediye etmek istemesi» üzerine, şoför Pamukkale'nin verdiği ahlâk ve fazilet örneğini aksettiren yukarıdaki sözleri okuyun. Okuyun da başını taşlara vurun.

Şaban YILDIZ

Sendikacı

Ağa, köylüden 200 kat fazla Kazanıyor!

Halil AYTEKİN

«Ağalar yorgansız yaşarlar ama, ünvansız yaşayamazlar...»

Köyün adı	:	Piraziz (Eren)
Bağlı olduğu ilçe	:	Bulancak
Bağlı olduğu İl	:	Giresun
İlçeye uzaklığı	:	11 Km.
İle uzaklığı	:	26 Km.
Ev sayısı	:	175
Nüfus sayısı	:	1516
Okulu	:	5 sınıflı 6 öğret. 300 Öğrenci 1923 denberi okul var.

Bugüne dek yazdığım yazılarda, memleketin çeşitli ürün bölgelerine dağılmış Ehali köyleriyle, bunların toprak ve geçim durumları üzerinde durmağa çalıştık. Bugünkü yazımda ise, şimdiye dek üzerinde durduğumuz öteki köylerden apayrı bir özelliği olan 175 evli bir ağa köyünden söz etmek istiyorum: İnceleme konusu yaptığım köy, Giresun'un Bulancak ilçesine bağlı - geçimini fındıktan çıkaran - büyükçe bir kıyı köyüdür. Aşağıdaki tabloda da gösterildiği üzere, bu Ağalar köyünde, TOPRAĞIN DAĞILIŞI ŞÖYLEDİR:

Çiftçi tipi	Ev sayısı	Elindeki toprağı dönüm)	Ektiği miktar	Tiplerin sahip olduğu toprak mik.
Büyük tip	12	750 — 1500	1000 Dönüm	12.00 dönüm
Orta tip	20	30 — 40	35 Dönüm	700 »
Küçük tip	30	10 — 15	12 Dönüm	350 »
Topraksızlar	100	— —	Yarıcı - Marabacı	

1961 YILINDA AĞALARIN YALNIZ FINDIKTAN ALDIKLARI PARAYI GÖSTEREN TABLO

Ürünün cinsi	Dönüm miktarı	Bir dönümden elde edilen gelir	Toplam gelir (yıllık)
Fındık	700	600 Lira	420.000 L. (Gayri
Net gelir (safi)	—	—	250.000 safi) üzerinden

Yukarıdaki çizelgelere baktığımız zaman görürüz ki, - sınırları için aldığı nüfusu 28 bini aşan 27 köyü ile birlikte - uçsuz, bucaksız ormanları, geniş mısır tarlaları, binlerce dönüm fındık bahçeleriyle koskoca bir ülkeye köylülerin «Beyler,» dedikleri bir tek aile hükmetmektedir. Gene çevreden edindiğim bilgiye göre, «Beyler» in sahip oldukları toprakların şöylece sınırlandırıldığını görürüz. Kuzeyi Karadeniz, Batısı; Şebinkarahisar, Doğusu; Bulancak, Batısı. Ordu... Bu sınırların çerçevesi içine giren toprakları söylediklerine göre at sırtında 18 saat dolaşsanız gene de bitiremezmissiniz...

Bugün Beylerin zilliyeti altında bulundurdukları çeşitli büyüklükteki köylerle, bu köylerin sınırları içine yayılmış olan ormanlar ve fundalıklar bir yana, yalnız işlettikleri arazinin tutarı kaba - taslak yapılmış bir hesaba göre 12.000 dönümün bir hayli üstünde görünmektedir. Öbür yanda, 175 evli PİRAZİZ köyünde orta tipe dahil ettiğimiz 20 aile ile, küçük grupta gösterdiğimiz 30 köylü ailenin ellerinde bulundurdukları toprakların - kıyıdan, köşeden uçlanarak kiraya tuttukları topraklar da dahil - tümü, 1000 dönümün birazcık üsstündedir ki, bu gruba girenlerin de çoğunluğunu beylerin kâhyaları ve yakınları teşkil eder. Köyde bunların dışında kalan tahminen 113 ev daha vardır ki, bunları, MARABACI dediğimiz topraksızlar teşkil eder. Bu dördüncü grupta gösterdiğimiz köylüler ise, olduğu gibi Beylerin yarıcısı ve ortakçısıdır...

Bu duruma göre, PİRAZİZ köyü sınırları içindeki işletilen toprakların kabaca bir hesabını yaparsak bu topraklardan yüzde 90 nın - mutlu azınlık dediğimiz sayısı 12 aileyi bulan - Beyler sülâlesinin elinde tuttuğu görülür. 175 evlik bu fındıkçı köyünde 12 aile mevcut topraklardan aslan payı aldığına göre, geriye kalan 163 tane köylü ailesi, Piraziz'in sınırları içine giren bütün toprakların ancak yüzde 10 u kadarından yararlanabiliyor demektir.

Köyde oturan insanlar arasındaki yıllık gelir dağılışına gelince: Ortakçılar, marabacılar arasında Milli Gelirden fert başına düşen pay ancak 200 - 250 lira arasındadır. Bu bazı hallerde 150 liraya kadar düşer. Ağalarda ise bu yıllık gelir dağılışı birinci tiptekilerde ortakçıların 200 kat üstüne çıkarak 40.000, ikinci tiptekilerde 50 kat üstüne çıkarak 10.000 liraya kadar yükseldiği görülür.

Yukarıdaki tabloya dikkat ettiğimiz zaman görürüz ki, elinde 700 dönüm bir fındık bahçesi olan ağa, 1961 yılı piyasasına göre, bir dönümden 600 lira almak şartiyle yılda bu topraklardan 420.000 lira gibi bir gelir sağlamaktadır. (Yaptığımız incefuslu bir köylü ailesini gül gibi geçindirir...) Öte yandan PİRAZİZ köyünde, elinde 10-12 dönüm bir fındık bahçesi bulunan küçük tipteki köylü ile, elinde 30-35 dönüm fındık bahçesi bulunan orta tipteki köylünün yıllık gelirleri taş çatlasa birincilerde, 6.000, ikincilerde ise 18.000 lirayı geçmemektedir. Bunların yâni bu tipteki ailelerin ortalama yıllık gelirini (Gayri safi) 10 000 lira kabul etsek ağaların yıllık gelirinin kırkta birinin altında olduğu görülür ki, bu tipteki ailelerin sayısı da köyde topu topu ancak 50 hanedir. Ya geriye kalan ağaların ... mundaki köyün büyük bir çoğunluğunu teşkil eden 113 tane köylü ailesine ne diyelim? Adına marabacı dediğimiz bu tipteki ailelerin, ellerinde belirli bir toprağı olmadığı için yıllık gelir - giderlerini tesbit edip rakamlara dökmek - yukarıda bazı rakamlar vermemize rağmen - bir hayli güçtür. Kendileriyle konuştuğum köylüler. «Bu durumda olanların Beylerle olan anlaşmaya, aradaki mukavele şartlarına, kiraladıkları toprak miktarına göre yıldan yıla değişebildiği için kesin bir şey söylenemez» dediler... Yalnız bu tipteki ailelerin tahminlere göre yıllık ortalama gelirlerinin, 1500 - 2500 lira arasında değiştiğini söylediler...

Bu rakamlar gösteriyor ki, PİRAZİZ köyünde topraksız 113 ailenin yukarıda da işaret ettiğimiz gibi ortalama gelirinin Ağaların yıllık gelirinden en az 200 kat daha altında dolaştığı görülür. Bu demektir ki, Ağaların bir yılda yalnız fındıktan kaldırdığı ürünün paraca tutarı, MARABACILAR'ın eline geçen paranın 200 kat daha üstündedir (Amerikan İktisatçısı ENOS Türkiyede tarım kesiminde - az gelirle, çok gelir arasındaki - bu farkın 47 olduğunu söyler.)

İşte sırtında taş taşıyan çilekeş Karadeniz kadını
— Kocası nerede? —

Bir de köyü dolaşalım:

Örneklerimizi daha da somutlaştırmak için sizlerle birlikte bir kez de köyü dolaşalım: Ordu'dan Giresuna geçerken arabamız yağmura tutuldu. Vakit geceydi. PİRAZİZ'e gireceğimiz yerde sel baskınına tutulmuştuk Karadenizin yağmuru da, seli de insan gibi öfkeli oluyor Büyük bir gürültü ile dağlardan inen sel suları, önüne ne gelmişse alıp götürmüştü. Acemilikten eli, ayağı dolaşan şaşkın bir şoförün kullandığı külüstür araba da canımızı Allaha emanet ettiğimiz bir sıra, köylülerin hızır gibi yetişmeleri sayesinde kurtulabildik. Arabamızı omuzlamalarıyle bizleri bir kenara atmaları bir oldu...

Çıktığımız köy, koyu bir karanlık altındaydı. Ordudan beri arkadaşlık yaptığımız orta yaşlı bir köylü.

— Biz köylüler, oldum olası karanlığa alışkınız bey, diyordu. Biz böylesi karanlıktan korkmuyoruz. Bu köyde asıl içimizi karartan başka şeyler var!...

Bu 175 evli köyün içini karartan şeylerin neler olduğunu, köy kahvesinin önünde mola verdiğimiz zaman daha iyi öğrenebildik... İnsanı iliklerine kadar ürperten karanlık içinde kalmış bir köy, yanyana sıralanmış bir kaç kahve, kepenkleri çekilmiş dükkânlar... Köyü arkadan kucaklamış dev gibi dağlar... Eteklerinde fındık bahçeleri... Bahçelerin ortasında oturtulmuş köşkler... Köşklerin iki tanesi deniz kıyısında, diğerleri köyün üstündeki bir tepede sıralanmış... Yalnız lüks lâmbaları bu köşklerin içinde yanıyor... Açılan pencerelerden dışarıya doğru parlak ışık hüzmeleriyle birlikte baygın müzik sesleri taşıyor... Aylardan Temmuz..., Önümüzde deniz hafif dalgacıklarla kıyıyı dövüyor.

— Cap, cuppp!... Cap, Cuppp!...

Kahvelerimizi yudumlarken, bir çarpuk çurpuk geçtiğim yollara, bir de karanlıkta yüzlerini seçemediğim insanlara bakıyorum.

— Büyükçe bir köy ama, diyorum. Neden bu kadar bakımsız ve karanlık? Ya şu yükseklerde görünen köşkler kimin?

— Burası Beylerin köyü bu sıra sıra köşkler de onların Bizler de beylerin ortakçılarıyız diyorlar...

Az sonra anlaşılıyor ki, biraz önce aralarından geçtiğimiz uçsuz bucaksız fındık bahçelerinden tut ta, şu kepenkleri kapalı dükkânlardan, içinde idare lâmbaları yanan köy evlerine kadar hepsi hepsi Ağaların ..

— Gel de bey, halimizi bir de gündüz gözü ile gör diyorlar...

Yağmur dindiği için sabahleyin tekrar köylerini ziyaret edeceğimi söz vererek Pirazizden ayrıldım.

Gelecek Sayı

Ağaların Giderleri

BUHRANLAR İÇİNDE ÜÇ MEMLEKET!

İsrail - Yunanistan - İtalya

Turhan TÜKEL

Tam liste sıperakhları için; bu üç memlekete —bir bakıma— Türkiye ve İngiltere de dahil edilebilirdi. Türkiye'deki buhran iç yorum lar uzun uzun anlatılmıştı. Zaten bizdeki, iktidar çevrelerinin uydurdukları «kabine revizyonu» tabiriyle «buhran» sınıflaması dışında bırakılmıştı. Tabirlere pek bağlı olanlar da; İngiltere'de bir kabine buhranından bahsedilemiyeceğini iddia edebilirler. Gerçi Avam Kamarasında yapılan görüşmelerde, bütün İngiliz halkının kulaklarına kadar kızardığı açık—saçık konuşmalarla, hükümetin istifası istendi. Ama «İhtiyar Mac» içinde sosyete fahişelerinin, muhabbet tellâllarının, homoseksüellerin sık sık geçtiği bir oturumdan sonra güven oyu alarak «muhafazakârlık»ın namusunu kurtardı. Böylelikle beklenen buhran doğmamış, hükümet yaşamış oldu. Bu şekilde yaşamağa da yaşamak denirse tabii..

Esas buhranlar listesini ele alırsak işe sondan yâni İsrail'den başlamak gerekir.

İSRAİL'DE

Siyaset dünyasının «değişmez»leri arasına girmiş bulunan ak ve kabarık saçlı İsrailBaşbakanı David, Ben Gurion geçen hafta bir gün arayla iki istifa birden imzaladı. Birincisi Başbakanlık'tan, ikincisi Parlâmento üyeliğinden. Haber, Salazar'ın ölümü ya da Franco'nun bir darbeyle devrilmesi kadar inanılmaz cinstendi. İsrail'i Ben Gurion'suz düşünmek, Portekiz'i Salazar'sız, İspanyayı Franco'suz düşünmek kadar güç bir şeydi.

76 yaşındaki Başbakan, Orta—Doğu'ya yamanmış küçücük memleketinin koskocaman dertlerinden, etrafını sarmış düşmanlarından yılmamıştı da siyasi rakiplerinden bıkıp usanmıştı. Her yaşlı lider gibi kendi partisi bile Ben Gurion'a çekilmesi için her türlü güçlüğü çıkarır olmuştu.

Bundan önce bir defa daha denediği istifa zortukla geri aldırılabilmişti ama bu sefer, Parlâmento'dan da istifa ederek, geri dönüş ihtimalini kendi eliyle ortadan kaldırdı. Gerçi genç gerek partisi Mapai istifalar geri aldırmak için çalıştı fakat tecrübeli bir «Yogi» olan ihtiyar başbakan sadece Parlâmentodan istifasını geri aldı.

Ben Gurionu istifa ettiren sebeplerin başında, hiç şüphesiz uzun iktidar yıllarının biriktirdiği siyasi çekişmeler geliyor. «Usandım, yoruldum» demesi bu konuda herşeyi anlatıyor. Fakatbardağı taşıran damlanın Federal Almanya eski Millî Savunma Bakanı Joseph Strauss'un İsrail'i ziyareti olduğu muhakkak. Başbakan hem sağ

Nefret edilen adam Karamanlis

dan hem soldan gelen baskılara rağmen Strauss'u İsrail'e sokmuştu. Almanları, özellikle Nazi macerasına, kıyısından köşesinden bile olsa, karışmış olan Almanları sevmemekte haklı olan İsrail halkı, Ben Gurion'un kararına anlayış gösteremedi. Ve Hitler'in yarattığı ezeli düşmanlık İsrail'e büyük yararlıkları dokunmuş bir yahudinin daha kanına girdi. Bundan başka Başbakanın gittikçe geçimsiz bir ihtiyar olmağa başladığını ve bu yüzden Kabine arkadaşlarını bile kırdığını sebep olarak gösterenler var.

Şimdi Kabineyi aynı partiden ve Ben Gurion hükümetinden Levi Eskol kuracak. Fakat, buhranlı bir Orta — Doğu'da tecrübeli bir Ben Gurion'un yerinin doldurulacağı söylenemez.

YUNANİSTAN'DA

Lord Bertrand Russel'ın tabiriyle «dünyanın kendisinden nefret ettiği Karamanlis» namuslu ve dürüst bir seçimden başka çıkar bir yol olmadığını anlayınca; Başbakanlıktan ve daha sonra Yunanistandan ayrıldı. Seçim arifesine kadar da memleketine dönmiyecek. Kendi kendine verdiği İsviçre'de sürgün cezası, belki daha bir çok safdil Yunanlıya, adalarda ikinci dünya

Nenni'de istifa etti

savaşından beri sürgün olanları unuttturup, merhametini çekecek. Bunu yapmış olduğu bu çirkin numara ile başarırsa, gene Başbakanlık koltuğun da kalacak demektir. Bu arada kendini Kral ve Kraliçeyi İngiltere'de bekleyen 100'ler komitesinin gösteriler sorumluluğundan da kurtarmış olacak. Bu sorumluluktan kurtulup kurtulmıyacağını Lord Bertrand Russel tayin edecek. Çünkü Londra gösterilerini tertip edecek olan Russel.

Şimdi Karamanlis'siz Yunanistana geçen hafta bir «seçim Başbakanı» bulundu. Radikal Millî Birlik Partisi üyesi olan Pipinellis, tutum bakımından Karamanlis'ten zerre kadar farklı değil. Kuracağı «şahsiyetler kabinesi» de herhalde başka türlü olmayacak. Bu kabinenin görevi 1961 seçimlerinde hile ve baskı iddialarıyle zehirlenmiş olan Yunanistan siyaset havasını temizlemek. Yeni Başbakanı yakından tanıyanların «aşırı bir komünist düşmanı» olarak tanıttıkları Pipilenis'in bu işi başaracağı şüpheli.

İTALYA'DA

İtalya'daki son genel seçimlerden sonra, eğilimi ne olursa olsun artık istikrarlı bir hükûmetin kurulamıyacağını söyliyenler geçen hafta ilk tam notu aldılar. Fanfani'nin, Nenni'ci sosyalistlerin desteğini alarak yürüttüğü «merkez—sol» politikasını izlemek için kabineyi kurmağa çalışan hristiyan Demokrat Aldo Moro, Sosyalist Parti'de çıkan anlaşmazlık yüzünden hükûmeti kurmaktan vazgeçti. Sosyalist Partisinin eski lideri Nenni, partisinde çıkan anlaşmazlıkta Aldo Moro'nun kuracağı Merkez Sol hükûmeti desteklemek tarafını tutmuştu. Fakat parti çoğunluğu Aldo Moro'nun desteklenmemesi tezini benimsemişti. Bu durumda Nenni parti liderliğinden istifa etti.

Sosyalist Partisinin sandalyelerine dayanmadan iktidarda kalmak imkânsız olduğuna göre İtalya tam bir siyasi buhran içine girmiş bulunuyor. Bu buhranın ancak yeni bir seçimle giderilebileceği açık. Fakat, son bir şans: Fanfani'nin hükûmeti kurması ve Sosyalistlerin de beğenecekleri daha solda bir programla çıkması olacak.

Son kabine buhranlarının üstüste gelişini tesadüfle açıklamak imkânsız. Temeldeki sebep: İkinci dünya savaşının bitiminden bu yana iktidarı elerinde tutan hakim sınıfların —bütün gayretlerine rağmen— tarihin akışına ayak uyduramamaları. İktidarda gitmemek için sarfettikleri bütün gayretlerin, gitmelerinin sebeplerini hazırlaması, hele son yıllarda bir seçim devresi bile dayanamamaları bu ihtiyarlamış sınıf ve partilerin artık toplumun yönetimini genç sınıf ve partilere vermek zamanının geldiğine bir işaret.

Güney - Doğu Asya

PATHET-LAO BIRLIKLERI GÜNEY'E DOĞRU INIYOR

Laos'un bir iç savaşa düştüğünden bu yana ilk defa geçen hafta savaşlar Güney Laos topraklarına intikâl etti. Geçen haftaya kadar Kuzey ve merkez Laos topraklarında olagelen silâhlı çatışmanın Güney'e intikali bütün Güney—Doğu Asya için önemli bir olay sayılıyor. Şimdiye kadar komünist eğilimli Pathet—Lao kuvvetlerinin ufak—tefek çete savaşları verdikleri Güney Laos'da muntazam birlikler halinde görünmesi ve bu bölgedeki şehir ve köyleri işgâl etmesi sağcılar ve tarafsızlar arasında büyük bir endişe yaratmış bulunuyur. Memleketin Kuzey bölgesinin tamamını, merkez bölgesinin büyük bir kısmını kontrolları altında bulunduran Pathet—Lao kuvvetlerinin Güneye de yerleşmeleri halinde; üç eğilim arasında kurulmağa çalışılan dengeyi tamamen bozacaktır. Bunun sonucu üç eğilimin de temsil edildiği ve tarafsızlığı büyük devletler ve komşular tarafından kabul edilen Laos sarsılacaktır. Bütün gayretlere rağmen eğilimler arasında yeniden bir barış ve denge kurulmadığı takdirde Laos'u tarafsız bir devlet olarak kabul etmek imkânsızlaşacaktır.

Güney Laos'un Pathet—Lao'nun kontroluna geçmesi sadece Laos'un tarafsız idaresine bir son vermekle kalmıyacak; Tayland ve Güney—Viyetnam için de ciddi ve yakın bir tehlike konusu olacaktır. Kuzey'deki dar ve dağlık bölgeden Güney—Viyetnama büyük güçlüklerle girebilen Viyet—Kong komünist gerillalar, Güney Laos üzerinden geçip kolaylıkla sınırı geçme olanaklarını kazanacaklardır. Tayland için de durum daha az tehlikeli değildir.

Pathet—Lao'nun güçlenmesi karşısında bu tehlikeyi gören SENATO devletleri Tayland'ın Kuzey bölgesinde geçen hafta büyük bir manevra yaptılar. Sekiz memleketin 24 bin askerle katıldığı ve SEATO kurulan ... askeri katılmıştı. Ayrıca 14 Asya ve Pasifik devleti de askeri müşahitler göndermişti.

Laos'taki gelişmeyi endişe ile izleyen Amerika, Tayland'ın Kuzey bölgesinde yapılan bu büyük manevra karşısında Pathet—Lao'nun çekingenlik duyacağını ummaktadır. Güney—Doğu Asya'daki durumu yakından izliyen uzmanların kanaati değişmemiştir. Bunlara göre Laos'da kazanan taraf bütün Güney—Doğu Asya'yı kontrolu altına alabilir. Laos'a verilen önemin büyüklüğü herhalde bu genel kanaattan ileri gelmekte dir. Hele Tayland ve Güney—Viyetnam gibi zorla ve yüz milyonlarca dolar desteği ile ayakta tutulan Diem ve Sarit diktatörlükleri bunu kendi kötü idareleriyle hazırlarlar mı?.. Bu iki kötü idarenin bir numarası hiç şüphesiz Güney—Viyetnam'ın başında bulunan Nago Dinh-Diem'dir. Bu çürümüş idare memleketin her tarafını saran Viyet—Kong gerillaları ile baş edememektedir. Diem'i ayakta tutmak için Güney—Viyetnam'da bulunan Amerikalı subaylar bile; diktatörün çürümüş idaresinden ve ordusundan şikâyetcidir.

Uzak Doğuda yıllardan beri süregelen Laos meselesi daha şiddetlenmiş ve iç savaş Güney Laos'a da kaymıştır.

şimdi bir de dini çatışma katılmıştır. Budist olan Viyetnam halkı, hristiyan olan ve kendi halkına vicdan hürriyetleri tanımayan Diem ve ... Budist rahiplerin bile Diem'in vicdan hürriyetlerine karşı gösterdiği saygısızlık karşısında isyan ettikleri düşünülürse Diem'in ...

IRAK

Birbirini tutmayan haberler diyarı

ARAP-KÜRT ÇATIŞMASI ALEVLENiYOR

Kasım, Barzani isyanını aylarca saklamayı başarmıştı. Jet uçakları ile köyleri bombalamağa varınca işin gizlenecek tarafı kalmamıştı. Daha doğrusu —Küveyt üzerinde hak iddia ederek— kendi kendine ikinci cephe açtıktan sonra; Batı ve özellikle İngiliz basını Kürt isyanını dünyaya duyurmağa başladı. Amerikan ve İngiliz basınında Barzani hakkındaki seri yazıların tarihi, Kasım'ı deviren 14 Ramazan ihtilâlinin hemen bir kaç ay öncesine çıkar.

14 Ramazanı yapanlar bir süre müzakerelerle vakit geçirdikten sonra Kasım gibi gizlemeğe lüzum görmeden Kuzey Irak'da harekete geçtiler Hatta hareketi kendi açılarından günü gününe dünyaya duyurmayı ihmâl etmediler. Bağdat'ın yayınladığı haberlerde öldürülen Irak'lı kürtlerin sayısı ve «temizlenen» bölgelerin adı açık açık belirtiliyor. Fakat, Barzani'nin dışarı uçurduğu haberler le, Bağdat radyosunun yayınları birbirine taban tabana zıt şeyler. Ve haber yayma tekelini elinde bulunduran büyük haber ajansları ise, olayları kendi tutumlarına göre değerlendirip veriyor.

Tarafsız bir yorum için gene en emin yol genel durumlardan hareket ederek yapılanı oluyor. Buna göre: Bağdat radyosunun ilân ettiği gibi; Irak ordusu gibi bir ordunun« temizleme» hareketine hızla devam ettiğine inanmak güç. Kaldıki dağlık bir bölgede ve o bölgenin insanlarına dayanarak yapılan bir gerilla ile güçlü bir ordu bile zor baş eder

Merak edilen konu: Bu savaşın ne kadar devam edeceğidir. Irak hükûmeti üç ay sonra Barzani isyanından eser kalmıyacağını açıklarken, Barzanı bu şekilde üç yıl savaşabileceklerini bildiriyor.

BARZANİ
— Çok güç durumda bir lider —

Geçen haftanın Irak'taki Kürt isyanına getirdiği yenilik Türk—Irak sınırının Türkiye tarafından kapatılması. Aynı şekilde İran'da davrandığı takdirde Barzaninin yardım imkânları ve hareket serbestisi kısılmış olacaktır. Bu Irak ordusu için avantajlı bir durum yaratır herhalde. Fakat Büyük devletlerin kütle hâlinde adam öldürme şeklindeki davranışlara karşı durması Irak Hükûmetini de güç duruma düşürebilecektir.

Yeni Papa seçildi

Geçen hafta Sistine Kilise[sinin] damındaki özel bacadan çıkarıla[n] beyaz bir dumanla yeni papan[ın] seçildiği, hristiyan alemine il[ân] edildi. Katolik âleminin yeni r[u]hani lideri daha önce Milâno B[aş]piskoposu ve Papa Pius zaman[ın]da Vatikan'ın Dışişleri Bakanı k[i] 65 yaşında Papalık mevkiine seç[i]len Kardinal Montini, Papa Pa[ul] VI adını almış bulunuyor.

St. Pier Kilisesinin çanları m[üj]deyi duyurmuş ve bunu diğer k[i]liselerin çan sesleri takip etmi[ş]tir. Papa Paul VI, St. Pier Kil[i]sesinin balkonuna çıkarak, kil[i]se meydanında toplanan 60 bin k[i]şiyi takdis etmiştir. Kalabalığa h[i]taben kısa bir konuşma yapa[n] Papanın sesi hoperlörlere rağme[n] duyulmamıştır.

Bu olayla ilgili olarak dış basın[da] yapılan yorumlarda. Düny[a] sulhunun kurulması yolunda mü[te]veffa Papanın hassasiyetini ven[i] Papanın da göstermesi gerekti[ği] belirtilmekte ve dünya meselele[ri]nin akıl ve ilim yolu ile çözüm[in]sinde Papanın örnek davranışla[r] vermesi ve aksiyon sahibi olmas[ı] lüzumundan bahsedilmektedir.

Gerçekten düşünce gücü ve ak[]siyonu bakımından evvelki Papa[] dan geri kalacak bir ruhani lide[]re önce katolik kitlenin, dolayısiy[]le Dünya şartlarının hiç tehammü[l]lü olmadığı açıktır.

İYİ BİR DÖNÜŞ

Sovyet Meclislerinin davetlisi olarak Sovyetler Birliğinde on beş gün kalmış olan Parlâmento heyetimiz, Sovyetler Birliğinin heyet emrine tahsis ettiği İlyuşkin 18 uçağı ile Ankaraya dönmüştür.

Heyetin komşumuzdaki son iki günü, iki önemli olayla geçmiştir. Bunların biri Başbakan Kruşçef'in heyeti kabulü, diğeri de heyet şerefine tertip edilen kabul resmidir.

Başbakan Bay Nikita Kruşçev, heyetimizi Kremlinde kabul etmiştir. Bu kabulde Sovyetler Birliğinin Birlik ve Milliyetler Meclisleri Başkanları Bay Jean Peive ve Bay İvan Sipiridonov ile Moskova Büyük Elçimiz Amiral Fahri Korutürk, Sovyetlerin Ankara Büyük Elçisi Bay Nikita Rijov hazır bulunmuşlardır. Sovyet Tass Ajansı «Başbakan Kruşçev'in Türk Milletvekilleri ile dostane bir görüşme yaptığı» kaydını ilâve ile bu kabulü mânâlandırmıştır.

Bu kabulden bir gün sonra ve heyetimizin yurda dönmek üzere hareketinden bir gün evvel. Sovyetler Birliği Birlik ve Milliyetlre Meclisleri Başkanları, heyetimiz şerefine bir kabul resmi tertip etmişlerdir. Türk Heyeti Başkanı Bay Suat Hayri Ürgüplü ile Sovyet Birlik Meclisi Başkanı Bay Sipiridonov'un önemli birer konuşma yaptıkları bu kabul resminde Bay Suat Hayri Ürgüplünün Başkanlığındaki Parlâmento Heyetimiz mensupları. Büyük Elçimiz Amiral Fahri Korutürk, Sovyet Yüksek Şûra Presidium üyelerinden Semyon Budenni, Sovyetler Birliğinin Ankara Büyük Elçisi Bay Nikita Rijov ve Sovyet Kozmonatı Albay Pavel Papoviç hazır bulunmuşlardır. Tass Ajansı bu kabul resminde de «samimi bir hava içinde geçtiğini» hassaten kaydetmiştir.

Heyetimizin Başkanı, Cumhuriyet Senato-

dostça davrandı. Bay Kruşçef bu görüşmede, Sovyet Komünist Partisinin 22 nci kongresinde Türk - Sovyet münasebetleri konusunda söylediği sözleri hatırlattı ve bu münasebetlerin iyileşeceği ümidini belirtti. Biz de kendisine mevcut münasebetlerin iyi olduğunu ve her gün biraz daha geliştiğini ifade ettik. Bay Kruşçef, ayrıca devletler arasındaki görüş ayrılıklarına rağmen genel bir barışa taraftar olduğunu bildirdi. Sovyet Başbakanı, Türk - Sovyet ticaret alışverişinin hâlen yılda 28 milyon dolara ulaştığını ve bunun daha da artması gerektiğini söyledi.»

Sovyet Başbakanı, Parlâmento heyetimizle toplu olarak görüştükten sonra, Suat Hayri Ürgüplü ile «başbaşa yarım saat» görüşmüştür. Heyet Başbakanımız «Bay Kruşçefle Türk - Sovyet münasebetlerinde derhal çok önemli gelişmeler ümit edilemiyeceğini söyledim» dedikten sonra, Akdeniz bölgesinin nükleer silâhlardan tecrit edilmesi yolundaki Sovyet teklifinin ele alınmadığını» belirtmiş ve sözlerini «Türk Parlâmento Heyetinin Sovyetler Birliğindeki iki haftalık ikameti müddetince gösterilen hararetli kabulden memnunluk duyduğunu» beyan ederek ve «Sovyetler Birliği konusundaki düşüncem müsbettir» diyerek bitirmiştir.

Sayın Ürgüplü, diplomasi mesleğinden de geçmiş bir zattır. Görüş ve düşünüş kabiliyeti «üstün» dür. Onun ağzında bu «düşüncem müsbettir» sözü değerli mânâlar taşır.

Suat Hayri Ürgüplü, Ankaraya dönüşünde, hava alanında Anadolu Ajansına şu demeci vermiştir: «Seyahatimiz 17 gün sürdü. 12 bin kilometre kadar bir yol yaptık. Programa göre Rusyanın çeşitli bölgelerini

gördük. Buralarda her vazifeli geniş izahat ve sorularımıza açık cevaplar verdi. İşçiden en yüksek tabakaya kadar herkesle temas imkânını bulduk. Moskovadan sonra Azerbaycan Cumhuriyetinde Bakû ve Sungayit şehirlerini Özbekistan da Semerkand'ı gezdik. Bu iki Cumhuriyette de Türkçe konuşarak temas etmek imkânları zevkli oldu. Oradan Leningrad'a geldik. 17 günün 13 üncü gecesi bize Rus sanatını bol bol gösterdiler. Opera, bale ve konserler tertip ettiler. Moskova'da Meclislerin Başkanları ve komisyon üyeleri ile konuşmalar yaptık. şerefimize tertip edilen ziyafetlerde birçok Bakan, Sovyet Ordusu Mareşalleri, profesör ve sanatçılarla tanışıp görüştük. En mühim temasımız Cumhurbaşkanı Brejnev ve Başbakan Kruşçef'le oldu. Her ikisi ile birer saat görüştük. Ben ayrıca Kruşçefle başbaşa yarım saat bir konuşma yaptım. Samimiyetle söylemek icap eder ki, büyük bir misafirperverlik ve çok yakın alâka gördük. Her yerde mes'ul erkân bizi memnun etmek için birbirleri ile yarış ettiler. Her yerde Lenin - Atatürk dostluğundan bahsedildi. Cumhurbaşkanı ve Başbakan aynı hissiyatı taşıdıklarını ve geçmişi unutarak istikbale emniyetle bakmak icap ettiğini söylediler.»

Suat Hayri Ürgüplü, resmi devlet ajansına verdiği demeci şu sözlerle bitiriyor:

«Cumhurbaşkanı ve Başbakan, Rusya'nın, komşusu Türkiyeye yalnız dostluk hissiyatı ile dolu olduğunu, bunu Sovyet halkı adına kesin olarak söylediklerini ifade ettiler. Hakikaten dostluk, alâka ve misafirperverlik fevkalâde olmuştur. İyi hislerle aziz yurdumuza kavuşmuş bulunuyoruz.»

İşte buna iyi bir dönüş diyoruz.

SANAT–EDEBİYAT

DÜZENLEYEN: ASIM BEZİRCİ

«Bugünün diliyle Mevlâna'yı Türkçeye kazandıran şair A. Kadir, şimdi de Ömer Hayyam üzerinde çalışmaktadır. Aşağıda, bu çalışmadan birkaç örnek sunuyor:

Bugünün diliyle HAYYAM

İyi yürekli mi, akıllı mı, yanaş korkma.
Nobran mı, yetersiz mi, kaç bucak bucak.
Akıllı insan zehir sunsa al, iç.
Nobran bal şerbeti uzatsa, sakın ha.

Dünyaya gelirken sormadı kimse bana
İster misin gelmek, istemez misin?
Şaştım kaldım burda ne gördüysem.
Şimdi de çekip gidiyorum işte.
Bu da elimde değil ne yapayım.
Anladımsa bu işi Arap olayım.

Şurda, oh diyecek bir yer olaydı.
Ya da şu uzun yolun güzel bir sonu!
Yüz bin yıl sonra, yerin altından,
Otlar gibi, yeşil yeşil, çıkma umudu.

Kuşlar gibi tuzağa düşmüşüz.
Feleğin durmadan yumruğunu yemişiz.
Al kanlar içinde baştan çıkmışız.
Kapısız damsız şu yuvarlakta
Bir sürü insanız, başıboş, kimsesiz.
Bu dünyaya istediğimiz gibi gelmedik.
Bu dünyadan istediğimiz gibi gidemeyiz.

İçki getir, ey şarap sunan, güle oynaya.
Hafakanlar bastı bi şöyle görünmekten, bi böyle
Koy rehine seccadeyi sarığı, git şarap al.
Bellesin cümle âlem kafayı çekmek nasıl olur.

Hadi ben isyan etmiş bir kulum.
Sen de ne olur bir kere he de.
Hadi ben içi kapkara bir nesneyim.
Ama senin aydınlığın hani nerde?
Bizden sana ibadet, senden bize cennet ha.
Nerde kaldı öyleyse iyiliğin, adamlığın.
Seninkisi düpedüz alış veriş değil de ne?

Acılara, kavgılara kapılmak da ne?
Hoş tut yüreğini, gününü gün et, eğlen.
Ama bu namussuz yolda namuslu yürü.
Sahiden yokluksa bu gidişin sonu.
Sen kendini bugünden yok say.
Yaşa kendi buyruğunda bey gibi.

Yenileştiren:
A. KADİR

Duyurmalar

DUVAR DERGİSİ:
Şair Fazıl Hüsnü Dağlarca Aksaray'daki Kitap betikevinde «Karşı» adlı bir duvar dergisi yayınlamaktadır. Dergideki şiirler yakında Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi salonunda da sergilenecektir.

MEVLÂNA ÇEVİRİSİ:
Şair A. Kadir birkaç yıl önce Mevlâna'nın bazı şiirlerini Türkçeleştirmişti. Geniş ilgi toplayan bu şiirlerin birinci ve ikinci basımları kısa zamanda tükenmişti. Şimdi A. Kadir şiirlerin genişletilmiş üçüncü basımını hazırlamaktadır.

ARMAĞAN:
Tahir Alangu, Asım Bezirci, Hüsamettin Bözök, Edip Cansever, Memet Fuat, Fethi Naci ve Behçet Necatigil'den kurulu jüri 1962 yılı Yeditepe Şiir Armağanı'nı «Tütünler Islak» adlı kitabıyla Turgut Uyar'a vermiştir.

YENİ BİR DERGİ:
Hüseyin Cöntürk, Turgut Uyar ve Asım Bezirci «Dönem» adında bir edebiyat dergisi çıkarmağa karar vermişlerdir. Dönem, Ekim ayında Ankarada yayınlanmağa başlıyacaktır. Adres: P.K. 108, Yenişehir - Ankara.

NOTLAR:

YAZMA KORKUSU

Muzaffer BUYRUKÇU

Korku denen bir şey var ya, ne zaman yazı yazmaya karar versem gelir yapışır yakama. Kafamda belirerek uzun bir süre peşinden sürükliyen, kişiliğini birçok kaynaklardan gelen öğelerle çizerek bana oldukça çekici görünen konudan kuşkulanmamı, kâğıda dökmeden önce araştırma alanımı genişletmemi, başkalarının düşüncelerini inceledikten sonra bir şeyler yaparsam doğru olacağını salık verir. Bu yazıyı yazarken de geldi. Öyle şeyler yazmalıydım ki, şimdiye kadar beni hikâye yazarı olarak bilenler ve bir yerlerde adım geçtiğinde «O, hikâyeden başka bir şey yazamaz» diyenler yanılmalı, söylediklerim üzerinde uzun uzun düşünmeli, böyle bir konuyu ilk ben bulduğum için biraz kıskançlıkla ama gene de yadsıyamadıkları bir saygıyla günlerce tartışmalı; düşünce yollarını bu yazıdan sonra değiştirmeli, bundan sonra yayınlanacak yazılarımda bir türlü ısınamadıkları ya da ilgilerinin dışında — çözümü güç olduğu için — kalan sorunların anahtarlarını bulmalıydılar. Ama ne yazacaktım? Hikâyeciliğin bugünkü durumu üzerine söz söylesem; çoğunun adını etmeden yapamıyacağım ve kendilerini de suçlamadan edemiyeceğim sanatçıların hemen hepsi arkadaşımdı. Kırılırlardı. Hikâyeciliğimiz var ya, ölü bugün. «Canım ne demek ölü, dergilerde yüzlerce hikâye yazarının adına rastlıyoruz, her yıl birkaç hikâye kitabı basılıyor.» diyenler bulunsa bile öyle. O hikâye yazarlarının yaptıkları bugüne kadar yapılanlardan ayrı olanları aşacak güçte değil, öncekilerin çok altında olan yapıtlardır. Yeni çıkışlar yapmaları için ortam yok. Çünkü edebiyatı —resmen— yöneten dergiciler «Hikâye satmıyor.» gibi bencilce bir tüccar mantığıyla, yeniliklere karşı alışkanlıklarının ve geleneklerinin baskısıyla direnenlere, onların istedikleri biçimden şeyler sunarak bu (sürekli) pazarı kaybetmemeye çalışıyorlar. Yeni akımlar anlayış ve destek görürse doğar.

Yazarın yeniciliği kadar derginin de yeniliklere açık olan tutumu önemlidir. Çünkü yeniliğin yayılabileceği ve karşısına dikilen engellerle savaşa savaşa kendini kabul ettirmeye çalışacağı alan dergilerdir. Daha önce tek tük belirtileri olsa bile yirmi yirmibeş yıl önce adlanarak doğan —gerçekçilik— akımı sırasında bu akımı tutturmak ve topluma yaymak için zorunlu olarak ortaya çıkan dergiler; bu doğuşa başka yönlerden katılmak ve gerçekçiliği derinleştirerek alabildiğine yaymak istiyen yenilikçileri, öncekinden daha büyük bir savaş açma gücünü kendilerinde görmediklerinden değil de savundukları gerçekçiliğe karşıdırlar ve hazır okuyucunun hoşgörüsünü yitirmemek gerekçesiyle, tutmadılar.

Yazıların çoğu da bu —sessiz darbe— karşısında ya yazı yazmaktan vazgeçerek bu düşüncelerini gerçekleştirebilecekleri başka alanlar aradılar, oralara atladılar ya da —dergicilerin lerinin benzeri —yazarlar kadar değişme yasalarına bağlı okurları bıktıran ilgi çekmiyen— yapıtlar vermeye devam ettiler. İşte bu durumun suçluları dergicilerdir, desem yıllardır arkadaşlık yaptığım dergiciler, yazar arkadaşlar gibi kırılacaklardı. Yaptıklarım ve yapacaklarım üzerine bir şeyler anlatmaya çalışsam ortalık karışacak, «Kimsenin kendinden söz etmediğini görünce eline geçirdiği ilk fırsatta reklâmını yapıyor. Bu adam megaloman. Bir değerin varsa bırak ta çevredekiler çıkarsın ortaya, onlar anlatsın seni.» diyeceklerdi kendilerinden bir yazıda sözü edilirken kaç kez adlarının geçtiğine dikkat eden ve özel yaşantılarında da durmadan dinlenmeden kendi yapıtlarından ve üstünlüklerinden söz eden sanatçılar.

Sanat sanat için mi yoksa toplum için mi, desem «Sakız olmuş sözler bunlar. Aklı başkasına ermiyor ki.» suçlamasına aldırmasam da sanatın yalnız insanlar için yapıldığını, sanatın biricik —sorunu—nun insan olduğunu (sanat için sanat palavrasının) olsa olsa bir takım toplum sömürücüleri tarafından bir —uyutma oyunu— düşüncesiyle ortaya çıkarıldığını ve sanat için sanat diye ileri sürülen yapıtlardaki kişilerin, yönetici takım ve yönetici takıma kaynaklık yapan kişilerin yaşantıları olduğundan kuşku etmemek gerektiğini, sunulan güzelliklerin, düşüncelerin yönetici takımın düşünceleri, beğenileri, güzelliklerinden öteye gitmediğini ve sanat için sanat yazarının da bu kadroyla işbirliği yapan bir ajan olduğunu, söylesem kıyamet kopardı.

Her sözcükten sorumluydum. İyice düşünmem gerekiyordu. Sorumluluğu önde tutan, sorumsuzluklarla savaşan bir kişi nasıl olur da sorumsuzca bir davranışta bulunurdu? Ama korkmuyordum artık. İradem korkuyu ötelere sürmüştü. Korkma dedim. Herkesin tartışmasız benimsediği, herkesin içlerinde yaşattıkları tutkular kadar önemli bir yer tutmuş ve bütün bir yaşama boyunca ardlarından gittiği yazarların katına çıkmak, sonsuz bir üne ermek şart değil ya?.. En iyisi, ne biliyorsan, içinden nasıl geliyorsa öyle yaz. Ne derlerse desinler. Kimseyi işinden kovmuyorsun, kimsenin —burası talanın malıdır— diye tahta barınağını yıkıp sokağa atmıyorsun; hırsızlık düzeni üzerinde bağdaş kurmuşların foyalarını ortaya çıkaranlara «Vatan haini» demiyorsun, çocukları sokağa çıkarmıyorsun. Alt yanı, düşündüğün bir konu üstünde söz edeceksin. Seni beğenen de olacak beğenmiyen de. Hiç beğenmeseler, sana kızıp sövseler ne gerekir? Öfkelendirmen yetmez mi? Hiç olmazsa bunu yapman yetmez mi?

Ve şimdiye kadar seni bir şeyler bilir diye uzak söylentilere kanarak yapıtlarını izliyenlere, gerçek kişiliğini açıklıyarak yaptığın iş az şey mi? Böylece bir balonu söndürmek, toplumun her dalında şu ya da bu çıkara bağlı bir sürü balonların olduğunu göstermek, onları bu konuda uyarmak, kuşkulandırmak az şey mi?

Yazarın Sorumluluğu

Dostoievsky der ki: «Her insan herkes karşısında her şeyden sorumludur.» Bu söz, gün geçtikçe doğruluk kazanıyor. Millet topluluğu insan topluluğuna biraz daha katıldıkça, her insan millet topluluğunda biraz daha kaynaştıkça, her birimiz gittikçe daha geniş ölçüde sorumlu oluyoruz. Nazi rejimine karşı koymamış her Almanı bu rejimden sorumlu saydık. İster bizde, ister başka bir memlekette olsun, ırksal ya da ekonomik bir baskı oldu mu bunu açığa vurmıyanların her birini sorumlu tutuyoruz. Milletler arasında gidip gelme ve haberleşmelerin bu kadar kolay olduğu bir çağda, dünyanın her hangi bir yerinde bir haksızlık işlenmişse, hepimiz bu haksızlığın sorumluluğunu taşımaya başlarız.

Amerikalıların bu kadar sevdiği One World (Tek bir Dünya) bir çok anlamlar taşır. Ama bunlardan biri dünyada olup bitenlerden herkesin sorumlu olduğu anlamıdır.

Yazar, istesin istemesin, insanlar arasındaki belli belirsiz ilişkilere, sevgi, düşmanlık; toplumsal ilişkilere, ezme ya da dayanışma gibi adlar veren adamdır. Çünkü, yazar bir şeyin sözünü etmekten kaçınabilir. Ama, susmak da bir sözdür. İnsan bir kez konuşma dünyasına girdi mi, susma da kelimelerle tanımlanır. Susma bir çeşit kelime bağıntısıdır ve bir şeyi anlatır. Susmak da bir çeşit konuşmaktır. Dilsizin sustuğu söylenebilir mi?

Bir yazar, dünyanın şu ya da bu durumu üstüne söz etmedi mi, ona sorabiliriz. Niçin şundan söz ettin de bundan etmedin? Madem bir şeyler değiştirmek için konuşuyorsun çünkü başka türlü konuşulamaz niçin şunu değil de bunu değiştirmek istiyorsun? Niçin posta pullarının baskısı değişsin istiyorsun da, Yahudi düşmanı bir memleketteki baskının değişmesini istemiyorsun? Daima şu soruya cevap vermesi gerekir: Değiştirmek istediğin nedir? Niçin o değil bu?

Onun için yazara sormalıyız: Niçin ve ne üstüne konuşmak istiyorsun?..

J. P. SARTRE

YENİ YAYINLAR

İKİLİK, Oktay Rıfat, şiirler, Can Yayınları, 78 sayfa, 4 lira.

TERSİ VE YÜZÜ, Albert Camus, Çeviren Tahsin Yücel, Ataç Kitabevi, 87 sayfa, 3 lira.

SUR, Adnan Özyalçıner, hikâyeler, Sürek Yayınları, 80 sayfa, 250 kuruş.

SOLUMA Demir Özlü, hikâyeler, Sürek Yayınları, 94 sayfa, 350 kuruş.

GREK ESTETİKİ, İsmail Tunalı, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 118 sayfa, 850 kuruş.

AĞZI ÇİÇEKLİ ADAM Luigi Pirandello, çeviren Ali Poyrazoğlu, oyun, Elif Yayınları, 20 Sayfa, 150 kuruş.

ATAÇ'ın SÖZCÜKLERİ, Yılmaz Çolpan, sözlük, Türk Dil Kurumu Tanıtma Yayınları, 116 sayfa, 5 lira.

Jean Paul Sartre

Özgürlük sorunu

Amaçlarımızdan biri özgürlüğün (hürriyetin) anamını bulup ortaya koymaktır. Bugün özgürlük kadar istenilen hiç bir şey yok. Eskiden özgürlüğün parayla satıldığı günler olmuş. Bugün karşılığında savaş ya da ölüm olanakları bile verilse, yine de satılamıyor.

Nasıl olmuş da iş bu duruma gelmiş? Nedeni şu: Burjuva demokrasisinin özgürlükleri birer yalan dolan sadece. Elimizdeki hakların, daha doğrusu sözde— hakların hepsi aslında halkın ancak bir bölüğü için gerçek bir anlam taşıyor.

Yasa bakımından, toplumun her üyesi mal mülk sahibi olmakta özgür; ama, birey ancak elindekinin sahibi olmakta özgür olduğuna göre, bunun anlamı şuna varıyor: Kapitalizm iş araçlarına, işçi de ücretine sahip olmakta özgürdür. Bunun sonucu olarak, mal mülk hakkı, toplumsal eşitsizlik düzenini sürdürmeğe varıyor

Hukuk bakımından hepimiz yasa önünde eşitizdir. Ama, işsizlik, açlık, mecburi hizmet, zorlama kültür, taraflı mahkemeler, sınıflara bağlı jüriler, zengin sınıfın avucunun içinde bulunan polis gücü gibi şeyler, gerçekte bu eşitliği maskaraya çeviriyor

Hukuk bakımınuan ışçı topluluğun içindedir, hattâ çıkarları bile kapitalislerinkinin aynıdır. Çünki, memleket bolluk içinde olursa, işçinin satın alma gücü artar; memleket yoksulluk içinde olursa, o da ötekiler gibi acı çeker, deniyor. Gerçekteyse işçinin ürünü de anlamı da elinden kaçmakta. İşçi, kendi olmadan yaşayamıyan ama kaderi kendi dışında karara bağlanan bir teşebbüse yabancı kalıyor.

Kanun bakımından, hepimiz aynı düşünce özgürlüğüne sahibiz. Ama, gerçekte, açlıktan, soğuktan ölen bir kimse için düşünce özgürlüğünün ne anlamı olur? Ya da okuduğu gazeteler taraflı veya da nışıklı iseler, haber alma ve verme işleri özgür değilse, ya da kafaları şişirip altüst etmek amacıyla yapılan çatışmaların sürekli baskısı altında kalırsa, o kimse için düşünce özgürlüğünün ne anlamı kalır?

Demek, halkın büyük bir bölüğü, hiç bir şekilde, hiç bir gerçek hakka sahip değil. Burjuva demokrasilerinde görülen özgürlük aldatmacadan başka bir şey değil..

Şurası su götürmez bir gerçek: bizim toplumumuzun, belki de bütün toplumların ana sorunu öteden beri hep yoksulluktur. Biz bolluk içinde yüzen toplumlardan değiliz; yoksulluğun, servet dağıtımının daha da az eşit hale soktuğu toplumlardanız. Bu yoksulluk, savaştan bu yana daha da artmış bulunuyor.

İnsan tek başına aç kalmaz; bir adam aç kalırsa, bütün arkadaşlarıyla, kendisi gibi ücret alan bütün insanlarla birlikte aç kalır. Bir işsizin açlığı, aynı zamanda, bütün öteki işsizlerin de açlığıdır. Burada, açlığın kendisinden açlıktan kurtulmak uğrunda harcanan çabadan bir bağlılık doğmaktadır. Sonra, başkalarının yiyip içmesi karşısında duyulan öfke de var. Çekemezlik, âdi kıskançlık adları verdikleri bu öfke tam tersine, bir eşitlik bir adalet duygusudur. Açlık, başlı başına açlık, ücretlerin artmasını istiyen açlık, ihtiyaçlardan kurtulmak, insanlığına engel olan her şeyden kurtulmak istiyen insanın hak isteğidir.

Burada da, insanın kaderini kendi elinde tutmak düşüncesine geliyoruz. Açlık olsun, iş alanında düzen isteği olsun, barış isteği olsun, bütün bunlarda insanın hak olarak istediği, aradığı somut özgürlüktür, yani günün hayat koşulları içinde, toplumda herkesin kendi hayatından sorumlu olabilmesidir.

Onlara: «Sizlere doyasıya yiyecek içecek sağlıyacağız» diyorlar, ama, «Neler istiyorsunuz?» diye sormuyorlar. İnsanlar, yalnız doyasıya yemek içmek için değil özgür olmak için doyasıya yemek içmek istiyorlar.

ÇEVİRENLER:
S. EYÜBOĞLU, V. GÜNYOL

SARTRE'İN GÜCÜ

GAETAN PICON

—Nerden geliyor Sarter'in bu büyük ünü? Kitaplarını kucaklıyan birlik ve çeşitlilik: Sarter'in ününü besliyen birinci kaynak budur. Bilirsiniz, bir fizik kanunu vardır: Bir dizgenin (systeme'in) toptan gücü, onu meydana getiren parçasal güçlerin toplamından daha yüksektir. Sarter'in eserleri için de durum aynıdır. Burada da güc yönünden bir çoğalma görülmektedir: Sartre eşine az rastlanır bir eytişim (dialectique) gücü olan bir filozof, keskin ve yaman bir tartışmacı, usta bir görünç (tiyatro) yazarı, çok istidatlı bir romancı, eşsiz bir eleştirmendir. (Baudelaire üstüne yazdığı inceleme eleştiri edebiyatının en güzel örneklerinden biri olarak kalacaktır.) Bütün bu niteliklerin bir araya toplanması güçlü ve etkili bir kişilik sağlar ona. Bir Hippolyte Taine tasarlayın ki durmaksızın yazsın, yayınladığı romanlar başarı kazansın hep. aynı zamanda, hem Taine, hem de Zola olsun yani: İşte, aşağı yukarı, Sarter'ın durumu budur.

Burada görülen bir başka durum da, Sartre'ın sımsıkı çağına bağlanması, çağıyla söyleşmesi, çağının dileklerini karşılamasıdır. O kadar ki, onun öne sürdüğü değerler merdiveninin bizim beklediğimiz merdiven olduğu söylenebilir...

Gerçekten de Sartre bir dünya ve insan görümü (vision'u) koyar öümüze. Bu görüm, çağdaş bilincin dağınık verilerini derleyip toparlar, belli bir düzene sokar. Üstelik bunu yerine getirirken efsanelik bir coşkuya kapılmaz, aldatıcılığa baş vurmaz. Bazı kimseler bu görümün insan hayatına özgü değerleri tanımadığını sanırlar. Oysa, tam tersine, Sartre bu görümden aradığımız yaşama sebeplerini çıkarmağa çalışır...

Sartre'ın romanları da felsefesi gibidir: Romanlar önce bir gerçeğin anlatımı, sonra da bir davranışın doğrulanışıdır. Dünyanın yansıtılması acaba insanın amansız bir tablosunu yapmak mı demektir? Elbette böyle demektir. Çürük bir toprağa temel atmaktan çekinirir: Descartes bozulmaz bir kesinliğe varmak için kuşku gösterir ancak bu amaçla toprağın altını üsstüne getirirdi. Onun gibi Sartre da yaşamamıza bir dayanak bulup bulamıyacağımızı öğrenmemiz için bütün umutsuzluk sebeplerini önümüze serer, hepsini inceden inceye gözden geçirir...

Sartre'ın büyüklüğünü yapan bir başka şey de, okurlarına tanıtacağı bir evreni oluşudur. Elbette herhangi bir evren değildir bu, Sartre'a özgü bir evrendir. Sartre'ın evrenidir... Öbürleri gibi bu evren de düşle, uyduruyla (fiction'la) yansıtılır, unutulmaz bir sürü saplantıyla belirtilir. Diyeceğimiz, nasıl ki Kafka'nın bir dünyası Faulkner'in bir dünyası varsa, Sartre'ın da bir dünyası vardır: Bizi onun gücüne inandıran da bu dünyadır.

Çev. Asım BEZİRCİ

KİTAPLAR

Çağımızın gerçekleri

Jean Paul - Sartre, çevirenler: Sebahattin EYUBOĞLU - Vedat GÜNYOL, Çan Yayınları, İkinci basım, 96 Sayfa 5 Lira.

ÖNSÖZ

Çağdaş dünya yazarları adına birinin konuşması gerekse kimi seçersiniz? Bu soru karşısında dünya aydınlarının aklına gelecek ilk isimlerden birinin Jean Paul Sartre olacağını sanıyoruz, Çünkü Sartre yalnız çağımızın ilk değerli yazar ve düşünürlerinden biri olmakla kalmıyor. Bundan başka ve belki bundan da önemli olarak, Sartre çağdaşlık düşüncesini, çağını yaşamak kaygusunu bir doktrin haline getirmiş ilk yazar sayılabilir. O kadar ki Sartre'in existentialisme'ini bir çeşit çağdaşlık diye tanıtmakta bir sakınca görmüyoruz.

Çağının insanı olmak eskiden bir yazar, bir sanatçı, bir filozof için hic de özenmeğe, övülmeğe değer bir şey değildi.

Çağımız her şeyin bağıntılı olduğu gerçeğini gün ışığına çıkardıktan, hattâ gün ışığının tâ kendisini bağıntılar içine koyduktan sonra, edebiyatın da kendisini bağıntılı, dolayısiyle de ister istemez bağımlı, en azından otuz kırk yıllık bir sürenin büyük küçük bütün yaşama sorunlarına bağlı olduğunu bir yazarın çıkıp dünyaya bağırması gerekiyordu: Bu yazar Jean Paul Sartre oldu. Biz kendisini Paris'te bu gerçeği, suratına atılan domateslere, elma kabuklarına karşın savunduğunu, sonunda, az da olsa, onu anlayan ve çıkarlı tepkilere karşı savunan düşünce ortakları bulduğunu gördük. Sartre'ı çağımızın şu yada bu akımı birkaç yıl için tutar ya da tutmaz. Övülme, sövülme, tutulma, yadırganma Sartre'ı ne böbürlendirir, ne de küstürür. Çağdaşlık inancı gereği, bunları toptan dünyamızın, bağıntılı, bağımlı ve bağlı gerçeklerinin kaçınılmaz belirtileri, düşüncenin alın terleri, yaşantıları, atsak da satsak da bizim olan aklar karalar olarak görür. Her konuda taraf tutmayı herkese salık veren Sartre yine de dünyamızın en tarafsız hakemlerinden biridir; çünkü o taraf tutmayı herkesin kendi koşullarıyla bağıntılı görmekte ve herkesi her an kendi içinde bir seçmeye, kendini bulunduğu yerde aşmaya çağırmaktadır.

Sartre zindanda olsun, sürgünde olsun, hangi partinin işine yarasın yaramasın, yine de düşüncesini bulunduğu günün koşullarına göre söylemek zorundadır. Kabadayı ya da eski anlamda ahlâklı, namuslu bir adam olduğu için değil, sadece yazarlığı çağdaşça anladığı, her yazarın çağdaşça bir sorumluluk yüklenmesi gerektiğini ömrü boyunca ssöylediği, bunun tersine gidince yaşamasının hiç bir anlamı, hiç bir dayanağı hiç bir avuntusu kalmıyacağı için. Sartre yiğit olduğu için özgür düşünmüyor, Özgür düşündüğü için yiğit olmak zorunda kalıyor.

Bizim memleketimiz gibi her düşüncenin bir din, her başa gelenin bir peygamber kılığına büründüğü, ister istemez putlaştığı yerlerde Sartre sağ aydınların da, sol aydınların da hoşuna gitmiyebilir. Daha doğrusu bir söylediği sağların, bir söylediği solların hoşuna gidebilir. Ama Sartre'ın değeri şu ya da politikayı desteklemesinde değil, bütün politikaların, dinlerin, dogmaların üstünde bir düşünce tutarlılığına, bir kafa özgürlüğüne bir insan sorumluluğuna, bir bilim çağdaşlığına varmasındadır. Onun kendi yurdu ve dünyası için düşündüklerini Türkçeye çevirirken dilediğimiz, bizdeki çeşitli bağnazlıkların bu çağımıza göre özgür, yarına göre ister istemez tutsak düşünceyle yumuşatması, özgürlüğe susamış topraklarımızda bu yazarın yankılar bulmasıdır. Bizde eksik olan ne inanma, ne göklere çıkarma ne yerin dibine batırma, ne tutma ne vurmadır. Asıl eksiğimiz Batının asıl bulduğu özgür, ama çağdaşça özgür düşüncedir. Batı Devletlerinin Doğu devletlerini alt etmiş, tâ Japonya'ya kadar kültür üstünlüklerini kabul ettirmiş, kendilerini asma bahasına benimsetmiş olmalarının sırrı özgür düşünceyi ister istemez yaşatmalarında, can düşmanları da olsa düşünce, bilim ve sanat adamlarına yaşama hakkı vermelerindedir.

Fransa, hele son dünya savaşından sonra varlığını silâh gücüne değil kültür gücüne, Sartre gibilerin özgür düşüncesine, gerekince kendi devletiyle savaşan düşüncesine borçludur. Bunu anladığı için de Fransa Paris'i, kendi başkentini en aykırı, en aşırı düşüncelerin yatağı yapmıştır.

S EYÜBOĞLU - V. GÜNYOL

ARAKA MARAKA DARAKA

Hüseyin KORKMAZGİL

Kara—kuru bir adam elini ağzına boru yapmış bağırıyordu: —Araka maraka daraka! Araka maraka daraka.

Kalabalık artmağa başladı çevresinde. Adam, topukları üstünde dikildi. iki elini birden ağzına boru yaparak bağırmağa başladı:

—Araka maraka daraka! Araka maraka daraka!

Kalabalık gittikçe artıyordu çevresinde. Adam, oracıktan bulduğu bir sandalyanın üzerine çıktı. iki elini ağzına boru yaparak bağırmağa başladı:

—Araka maraka daraka! Araka maraka daraka!

Kalabalık, iğne atsan yere düşmeyecek kadar artmıştı. Herkes önündekinin tepesinden adama bakmağa çalışıyordu. gözler dört açılmıştı. Adam iki elini birden başına götürerek tımarhane sâkinleri gibi afili bir selâm çaktı ve bağırdı:

— Araka maraka daraka! Araka maraka daraka!

Sonra cebinden çıkardığı gazeteyi cart diye ikiye böldü ve bir parçasını çabucak külâh biçimine soktu ve konuşmağa başladı:

— Sayın vatandaşlar! Şu külâhı görüyorsunuz değil mi? Bunun içi bostur. Şimdi ben bunun içine bir yüz liralık koyup yakacağım ve yüz liralık katiyyen yanmıyacak! Dikkat dikkat başlıyoruz!.

Bir ziyste külâhı havaya kaldırırken öbür elini cebine daldırıp bir yüz liralık çıkardı ve havada salladıktan, sonra külâhın içine soktu. Kalabalık dört köşe olmuş gözlerle adamı bakıyordu. Adam cebinden kibriti çıkardı bir süre havada salladı sonra:

— Sayın vatandaşlar dedi şimdi kibriti çakıp külâhı yakacağım ve yüz liralık kül olup gidecek

Arkasından bir kahkaha attı ve:

— Hayırrr vatandaşlar, dedi yüz liralık katiyyen yanmıyacak! Sapasağlam göstereceğim onu size. Fakat...

Külâhı ve kibriti sandalyanın üstüne koydu:

— Fakat, bu işi sonra yapalım...

Çantasını hızla açtı ve içinden çıkardığı minik kutuları havaya kaldırdı:

— Sayın vatandaşlar! Şu gördüğünüz kutularda dünyanın en müessir nasır ilâcı vardır. Bütün Avrupa doktorlarının tasdikinden geçmiş olan bu hârikulâde nasır ilâcı, dededen kalma nasırı bir gecede yok etmektedir. Bu hârikulâde ilâcın fiyatı sadece yüz kuruştur. Dünyayı size zindan eden nasırdan kurtulmak istiyorsanız hemen birer tane alın ve bu gece kullanın!

Kalabalıkta bir homurtudur başladı:

— Yüz lirayı yak yüz lirayı!

— Sahtekâr eşoğlueşşek!

— Yutturdu bize o çocuğu.

— Dağılın ulan! Gözbağcının biri.

Ve kalabalık bir anda dağıldı. Hem de sövüp sayarak.

Bunu şunun için anlatıyorum «Araka maraka daraka» kalabalığın dikkatini külâha ve yüz liralığa çekmek içindir. Külâhtaki yüz liralık dikkat nasır ilâcına çekmek içindir. Adamın bütün derdi halka nasır ilâcı satmaktır. Eğer biri size «araka maraka daraka» derse, bilin ki ardından bir kazık gelecektir. Bütün anlaşılmayan lâfların ardında bir kazık saklıdır. Bilirsiniz, çocuğa acı ilâçları şekerli maddelerle yuttururlar...

— Millî şefimiz, millî haysiyetimiz... Araka maraka daraka.

— Demokrasili, insan hakları... Araka maraka daraka.

— Şerefli tarihimiz.. Bu milletin aziz evlâtları.. Araka maraka daraka..

— Köylü efendimizdir.. Türk işçisi şereflidir.. Bu topraklar.. Araka maraka daraka..

— Bütün dünya kan ağladı. Araka maraka daraka..

— Muhterem vatandaşlarım.. Araka maraka daraka.

Perdeyi aralayıp bakın. bütün bu «araka maraka daraka»ların ardında kazıklar yontulmakta. dolaplar hazırlanmakta. lokmacılar lokmaları lüp lüp yutmaktadırlar. Bütün bu «araka maraka daraka»lar soygunları halka yutturmak içindir. kromitlikleri halka yutturmak içindir. vergileri emekçinin sırtına sarmak içindir. emekçi sınıfın çocuklarını okulsuz bırakmak içindir. ulusarası vurguncuları korumak içindir. aydını konuşturmamak içindir!

Ekmek çalanı davul zurnayla götüren polis milyonları yutanlara kolay kolay bir şey yapamaz. Mutlu azınlığın beyzelmilel orospusu randevu evinde sevişirken yakalanır. adı 72 puntoyla geçer gazetelere ve dört yönden çekilen resimleri bayrak bayrak dalgalanır gazetelerde.

— Muhterem vatandaşlar! Araka maraka daraka

Evet kurbanlık koçlara kınalar sürmelerler kurdelâlarla süslerler boynuzlarını kurbanlıkların..

Sünnet çocuklara cici giysiler yaptırırlar şekerler çukulatalar alırlar. kucağını oyuncaklarla doldururlar sünnetlik çocukların..

İşte Kavel olayı! 36 gün karda, kışta, binbir baskıya karşın dayatan işçiler, sonunda «araka maraka daraka»ya getirildiler! Yeniden işe alınacaklardı, alındılar. Hakları verilecekti verildi. Ama ya sonra? Bu ülkede yasalar patrondan yanadır! Bugün Kavel işçileri yine üzgündürler, yine sinirlidirler. yine bir olaya doğru itilmektedirler. Çünkü Kavel'in patronu dün işe almak zorunda kaldığı işçileri «tazminat» ödemek suretiyle, bugün işten çıkarmak istemektedir. Çıkartamaz mı? Bal gibi çıkartır!

— Al oğlum tazminatını ve çek git!

Ve ilgililer iri iri konuşmağa başlarlar:

— Araka maraka daraka

Bu ülkede işçi, emeğini en güzel biçimde değerlendirmeyi mi düşünecek. yoksa sayısal maddesi belirsiz yasaların girdisini çıktısını mı öğrenmeğe çalışacak, beyler? «Hak»kın ve «dâva»nın «para» ile aynı anlama geldiği bir ülkede hangi insan haklarından söz ediyorsunuz? Kavel işçileri, 36 gün, tazminat alıp işten atılmak için mi dayattılar? İşçiye karşı, Kavel'in patronunun «al paranı, çek git» dedirten yasalarla insan haklarıyla, işçi haklarıyla ne ilişkisi var, beyler?

Araka maraka daraka...

Evet, acı ilâçlar şekerli maddelerle yutturulur çocuğa..

DAYANAMAM AĞLAMANIZA..

Korkmayın beyler, korkmayın!

Ağlamayın beyler, ağlamayın!

Dayanamam ağlamanıza..

Ucu püskülü düdükler alacağım size,

Gecenize uygun molla horozlar

Şerefede oğlanlar

Meşin ceketli kızlar

Vurgunlar açacağım size demokratik soygunlar

Nazlı tabanlarınıza yıldızlar düşüreceğim

Size düdükler alacağım beyler ucu püskülü

Size ben kendi kanımdan nar şerbetleri

Aman beyler çekmeyin burnunuzu

Ağlamayın beyler ağlamayın!

Dayanam ağlamanıza.

Bunca traştan sonra gelelim konumuza...

Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği'nin geçenki kongresinde olup bitenler insanı gerçekten duygulandırıyor. Kongreye katılan pek sayın iş adamlarımızın gözleri iki çeşme. Doğrusu ben ağlamanın bu kadar besilisini hiç görmemiştim. Fıstık gibi gözyaşları. Vah vah vah

Biri diyor ki:

— Cemiyetimizde maalesef çok sapık bulunmaktadır. Cinsî sapık, siyasî sapık ve iktisadî sapık.. Sosyalizm adı altında nereye kadar gideceği belli olmayan zihniyetler Odalar Birliği'nin faaliyetlerini bombardıman ediyor...

Öteki diyor ki:

— Eğer biz sobasız mağazalarda mallarımızı satmasaydık bu üçbuçuk ilerici yazar şimdi burada yaşıyamazdı. Bizim servetimize göz dikenlerin gözü patlar!

Daha bir başkası diyor ki:

— Toprak reformu ne kelime? Tarım reformu yapılmalıdır!

Hani, bazı kimseler vardır, müthiş gıdıklanırlar. Bir kilometre öteden koltuğunuzun altını kaşısanız bunlar başlarlar gıdıklanmağa. İçlerinde öyleleri vardır ki, gözlerini yumup üzerinize atlarlar ve sizi kıtır kıtır ısırırlar kızgınlıktan. Yani. o biçim gıdıklanırlar...

Bizim pek sayın iş adamlarımızdan bir kısmı da bunlara benziyorlar. Menderes'in milyoner üretme sistemini demokrasi sanan bu aslanlar, yeni Anayasa'yı uzaktan görür görmez gıdıklanmağa başladılar. Gıdıklanmak ne kelime. nerdeyse «tenkil, tenkil» diye bağıracaklar!.

Amanın beyler. usul gelin!

Cinsî sapığın, siyasî sapığın, iktisadî sapığın bulunduğu ülkede bu kadar tacir arasından bir kısım ticarî sapık bulunmaz mı sanıyorsunuz? Oturak âlemlerinin baş kahramanı ben miyim? Randevu evlerinin «hacıbaba»sı ben miyim? Barların, sazların, ince zevk yataklarının «hacıağa»sı ben miyim? Yeni yetişme kızlar rezaletinin «kulakesik»i ben miyim? Hizmetçi adı altında metres kulanan ben miyim? «Evlâtlık»ları baştan çıkartıp, şuna buna peşkeş çeken ben miyim? Minarelerde uygunsuz biçimlerde yakalanan imamlar benim soyumdan mı? «Hacıağa»lık benden mi kaldı bu topluma? Karaborsayı din haline ben mi getirdim? Hangi işçinin vurgunculuk yaptığını gördünüz? Rüşveti icadeden ben miyim? «Torpil» ahlâksızlığı benim eserim mi? Milyonları kumar masalarında eriten ben miyim? Parayı tanrılaştıran ben miyim? Toplum düzenini para gücüne göre kuran ben miyim? Balıklara altın serpen ben miyim? Karıların kasıklarına binlikleri yapıştıran ben miyim? Yabancı bankalara para kaçıran ben miyim? Emekçinin alınterini yabancı ülkelerde har vurup harman savuran ben miyim? Vatandaşı «cuisuz vatandaş» «milyoner vatandaş», «baldırıçıplak» ve «beyefendi» diye ayıran ben miyim? Sosyetelerde oluk oluk para akıtan ben miyim? Yalancı tanıklara para yediren ben miyim? Aç memuru parayla doyurup yasaları tepelettiren ben miyim? Odunu aday yaptıran ben miyim? Zırdelileri caddelere törenle dolaştıran ben miyim? Bilmemnesine inci dizen ben miyim? Boğaz tokluğuna ırgat çalıştırıp. ırgatın alınteriyle büyük kentlerin barlarında kafa çeken ben miyim? Bu yollar çürükse. siz yaptırdınız. Bu yapılar çöküyorsa. siz yaptırdınız. Bu topraklar yüzükoyun yatıyorsa. tapusu sizin cebinizde. Hapishane sayısı gündengüne artıyorsa, sizin yüzünüzden.

Evet. toplumumuzda ne yazık ki çok sapık bulunmaktadır. İnsan sırtından para kazanıp toplumun başına belâ kesilen sapıklar öylesine doldurmuşlar ki toplumu bir tek gün olsun rahat soluk almağa imkân yok. Analarını boyayıp babalarına satan bu ticarî sapıklar parayla her halti karıştırabileceklerini sanan bu sapıklar «ticaret serbesttir» türküsüyle her haltı rahatça yiyen bu sapıklar bu saltanatın sürüp gideceğine inanmış bulunan bu sapıklar, gırtlaklarına kadar gömüldükleri sefaleti demokrasi sanan bu sapıklar, tarihsel ve sosyal gelişmeyi durdurabileceklerini sanan bu sapıklar, sosyalizmin çabucak gerçekleşmesine. insanın insan onuruna kavuşmasına engel olmaktadırlar. Kanımız pahasına yaptığımız Anayasa'mızın kendi gidişlerine uymadığını söyleyen bu sapıklar. ülkenin kalkınmasına engel olmaktadırlar.

Daha. Anayasa uygulanmadan ortalığı velveleye veren bu sapıklar, acaba Anayasa gereği gibi uygulanacak olursa ne yapacaklar?

Ağlamayın beyler. ağlamayın!

Dayanamam ağlamanıza...

Sizin servetinize göz diken yok! Anayasa'ya, sosyal adalete inanmış kimsenin bütün istediği. emeği kurtarmaktır. insanı kurtarmaktır. Yapıp yaratan işçi sınıfının bütün savaşı, millî gelirin âdil bölünüşü içindir. Emeğe saygı duymayan emekçinin sırtından milyonlar yapmak isteyen ve bu düzenin değişmemesi için yırtınan beyler, herşeyden önce Anayasa'ya saygılı olsunlar

Evet topraksız köylü toprağına kavuşacak: emeği çalınan işçi emeğini kurtaracak. okuyamıyan çocuk okuyacak: herkes düşündüğünü söyleyebilecek. namus parayla değiştirilmeyecek: insanlar parayla aldatılmıyacak: herkesin yuvası herkesin olacak: bezirgânla dilenci yanyana görülmeyecek ülke sokaklarında! Gücünüz yeterse önleyin bakalım!

Biraz tarih bilirseniz nereden nereye geldiğimize lütfen bir bakın!

TÜRKO!

Viyana'nın bir caddesinde bir trafik kazası olmuş. Polisler yerde yatan adamı tutup kaldırmışlar üzerini aramışlar kimlik cüzdanı yokmuş. Para çantasından bir tomar Tasarruf Bonosuyla bir deste Toto kuponu çıkmış. Bunu gören polis memuru:

— Türko türko diye bağırmış

Sonradan araştırmışlar ki. adam gerçekten Türkmüş.

BİR YORUM

Amerika'da zencilerle beyazlar arasındaki kavga sürüp gidiyor. Beyazlar zencileri okullara lokantalara gazinolara. işyerlerine sokmak istemiyorlar. Zenciler de. «Gireceğiz» diyorlar «bu memleket sizin olduğu kadar da bizimdir! Siz vatandaşsanız. biz de vatandaşız. Siz insansanız. biz de insanız. Sizin haklarınız varsa - bizim de var.»

Ve yumruklaşma sürüp gidiyor. Mak Kartı çömezi valiler kavgayı durmadan köcüklüyorlar

Geçenlerde sivri zekâlının biri. bu konuyla ilgili bir yorumda bulundu. Sivri zekâlı vatandaş diyor ki:

—Ben anlıyorum beyazların neden zencileri istemediğini. Hani. Amerikalı karılar zenci erkekleri severler ya. Hani. «kara sevda» diye birşey var ya.. Oysa, beyazın karayla sevişmesi kara netice verir. Hani. meler çocuklar... Hani suçun ortaya çıkması meselesi var ya. İşte Amerikalı erkekler bu neticeden korkuyorlar. Beyazla beyaz göze batmaz ama beyazla kara.. Efendim?

Bu itibarla. bendeniz de Amerikalı beyazlardan yanayım. Karıma güvenmiyorum. ayıp değil ya...